

Učinkovitost revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja

Prović, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:081792>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

DIPLOMSKI RAD

**UČINKOVITOST REVIZIJSKOG ODBORA KAO
MEHANIZMA KORPORATIVNOG
UPRAVLJANJA**

Mentor:

izv.prof. dr. sc. Tina Vuko

Studentica:

Lara Prović

Split, rujan , 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
1.1. Problem i predmet istraživanja	4
1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačke hipoteze	7
1.3. Doprinos istraživanja	9
1.4. Metode istraživanja.....	10
1.5. Struktura diplomskog rada.....	11
2. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE	13
2.1. Pojam korporativnog upravljanja	13
2.2. Sustavi korporativnog upravljanja	14
2.3. Mehanizmi korporativnog upravljanja	18
2.3.1. Interni mehanizmi korporativnog upravljanja	18
2.3.2. Eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja	20
2.4. Modeli organizacije upravljačkih struktura	21
2.4.1. Jednoražinski model korporativnog upravljanja	21
2.4.2. Dvoražinski model korporativnog upravljanja.....	22
2.4.3. Novi oblici organizacije upravljačkih struktura	23
3. REVIZIJSKI ODBOR KAO INTERNI MEHANIZAM KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA	24
3.1. Revizijski odbor u sustavu korporativnog upravljanja	24
3.2. Odgovornosti, zadaci i aktivnosti (funkcije) revizijskog odbora	25
3.2.1. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u angloameričkom modelu korporativnog upravljanja	26
3.2.2. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u Europskoj uniji	29
3.2.3. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u Republici Hrvatskoj.....	32
3.3. Članstvo i organizacija revizijskog odbora	34
3.4. Odnos između revizijskog odbora i eksterne revizije.....	36
3.4.1. Neovisnost, izbor, imenovanje i promjena eksternog revizora	37
3.4.2. Izvještavanje revizijskom odboru i priopćavanje revizijskih rezultata i nalaza.	39
3.5. Odnos između revizijskog odbora i interne revizije	42
3.5.1. Interakcija interne revizije s revizijskim odborom prema Međunarodnom okviru profesionalnog djelovanja	42
3.5.2. Neovisnost, izbor i procjena internog revizora	44
3.5.3. Procjena rizika i planovi interne revizije.....	46
3.5.4. Resursi i budžet interne revizije	46
3.5.5. Revizijski nalazi i preporuke	47
3.6. Komunikacija revizijskog odbora s menadžmentom i izvješćivanje.....	47

3.7.	Zakonodavni i regulatorni okvir u Republici Hrvatskoj.....	48
3.8.	Kodeks korporativnog upravljanja	49
4.	ISTRAŽIVANJE UČINKOVITOSTI REVIZIJSKOG ODBORA KAO MEHANIZAMA KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA.....	52
4.1.	Pregled prethodnih istraživanja	52
4.2.	Opis uzorka.....	54
4.3.	Opis statističke metodologije.....	54
4.4.	Analiza i rezultati istraživanja	56
4.4.1.	Ustrojenost revizijskog odbora u hrvatskim poduzećima	56
4.4.2.	Indeks razine učinkovitosti revizijskog odbora.....	58
4.4.3.	Neovisnost članova revizijskog odbora i učinkovitost revizijskog odbora.....	61
4.4.4.	Mjerenje uspješnosti poduzeća – računovodstvena (financijska) perspektiva...	68
4.4.5.	Izbor revizijskog društva	81
5.	ZAKLJUČAK	85
	LITERATURA.....	87
	SAŽETAK.....	94
	ABSTRACT	95

1. UVOD

1.1. Problem i predmet istraživanja

Odgovori organizacije na rastuće visoko-kompetitivno okruženje uključuju, između ostalog, potrebu za poboljšanjem upravljanja rizicima i za većom odgovornosti, što podrazumijeva istodobno zahtjeve za pravodobnim, pouzdanim i kvalitetnim informacijama u svrhu poslovnog odlučivanja. Veliki dio rasprava vezanih za korporativno upravljanje odnosi se na praktične probleme, uključujući korporativne prijevare, zlorabu menadžerske moći, neetično ponašanje ključnih članova organizacije, ukratko – društvenu neodgovornost. Svijest o važnosti korporativnog upravljanja svakodnevno raste, samim time raste i istraživački interes u području korporativnog upravljanja kako unutar, tako i izvan akademskih krugova. Nakon niza korporativno-računovodstvenih skandala početkom 21. stoljeća, u SAD-u i Europi se javlja potreba za učinkovitim korporativnim upravljanjem.¹ Zanimanje za korporativno upravljanje raste nakon sve učestalijih računovodstvenih pogrešaka i prijevara koje su se u posljednjih nekoliko godina javile u svjetski poznatim kompanijama. Sve češća propadanja poduzeća mogu se pripisati nedostatku poštenja u dijelu menadžerske strukture gdje su pojedinci uključeni u namjerno netočno prikazivanje financijskih podataka, a u cilju manipuliranja cijenom dionica ili drugim financijskim transakcijama. Uočavajući značenje i potrebu za kvalitetnim korporativnim upravljanjem, vladine i nevladine organizacije u SAD-u, Kanadi, Velikoj Britaniji i Francuskoj su objavile smjernice, izvješća, kodekse i ostala pravila za kvalitetno korporativno upravljanje. Iznimno zanimljiva pitanja korporativnog upravljanja su potaknula i u Hrvatskoj niz istraživanja² proteklih godina. U OECD-ovim Načelima korporativnog

¹ U SAD-u su izbila četiri velika financijska skandala (tzv. «Big Four Frauds») koji svoje začetke imaju u kasnim 90-im godinama, a koji su do izražaja došli u razdoblju od 2001. do 2002. godine: Enron, Global Crossing, WorldCom i Qwest. Ovi stečajevi su doveli do velikih gubitaka za dioničare, a što je bilo uvjetovano lošim sustavom računovodstva i revizije financijskih izvještaja. Detaljnije o spomenutim financijskim skandalima vidi u: Kadlec D. (2002): Enron: Who's Accountable?, Time – Business & Technology, New York, str 29-30., Feinman, J. M. (2003): Liability Of Accountants For Negligent Auditing: Doctrine, Policy And Ideology, University Law Review, Florida State, str. 17-19., Cunningham, L. A. (2003):, The Sarbanes - Oxley Yawn: Heavy Rethoric, Light Reform (And It Just Might Work), Connecticut Law Review, Hartford, str. 923-936.

U Europi su poznati slučajevi financijskih poteškoća u trgovačkim društvima Marconi (Velika Britanija), Elan (Irska), EmTV, MobilCom (Njemačka), Vivendi, France Telecom (Francuska), Swiss Life, Bz Group (Švicarska), Bipop, Cirio, Parmalat (Italija), ABB (Švedska), Royal Ahold, KpnWest (Nizozemska). Vidi u Enriques, L. (2003): Bad Apples, Bad Oranges: A Comment From Old Europe On Post-Enron Corporate Governance Reforms, Wake Forest Law Review, Winston-Salem, str. 912-916.

² Vidjeti primjerice: Tušek, B., Filipović, D., Pokrovac, I. (2008) : Uloga revizijskog odbora u povećanju eksternih i internih mehanizama korporativnog upravljanja, Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 1 (6) str. 223-240. i 12., Sever, S. (2009): Stanje i perspektive financijskog izvještavanja i revizije u kotirajućim poduzećima u Republici Hrvatskoj, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 7 (2) str. 75-87. i Tušek, B. (2007): Revizijski odbor u sustavu korporativnog upravljanja, Ekonomska istraživanja, 20 (2), str. 86-103.

upravljanja (2004) ističe se da postojanje djelotvornog sustava korporativnog upravljanja uvelike pomaže pri osiguravanju razine pouzdanosti koja je neophodna za funkcioniranje tržišne ekonomije. U tom smislu posebna važnost se pridaje internim i eksternim mehanizmima korporativnog upravljanja, a kao jedan od ključnih internih mehanizama se ističu se odbori. Dva su načina organizacije odbora u modernoj korporaciji: uspostava jedinstvenog odbora direktora (angloamerički model) ili uspostava dvaju odbora - nadzornog odbora i uprave (kontinentalni model)³. U angloameričkom modelu korporativnog upravljanja, revizijski odbor je pododbor u okviru odbora direktora i sastavljen je od neovisnih članova odbora direktora, dok u kontinentalnom modelu upravljanja nadzorni odbor imenuje revizijski odbor koji obavlja određene zadatke praćenja i nadziranja poslovanja poduzeća. Bez obzira na model koji se primjenjuje, ključni zahtjev je da bi trebala postojati odgovarajuća uključenost neovisnih, neizvršnih direktora u ispitivanje procesa financijskog izvještavanja⁴.

U fokusu ovog istraživanja je problematika procjene učinkovitosti revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja. Budući da se empirijski dio istraživanja provodi na uzorku listanih kompanija na tržištu kapitala u Hrvatskoj, najprije se može postaviti pitanje kolika je stvarna **prisutnost revizijskog odbora (komisije za reviziju) u poduzećima koja kotiraju na burzi?** Postupnim usklađivanjem našeg zakonodavstva sa zahtjevima Europske Unije, ali ujedno i promjenom razine svijesti svih sudionika u sustavu korporativnog upravljanja, može se pretpostaviti da će praksa organiziranja i djelovanja revizijskih odbora, za određene kategorije trgovačkih društava biti sve prisutnija i bogatija. Revizijski odbor ocjenjuje jesu li godišnji financijski izvještaji potpuni i u skladu s informacijama i saznanjima članova odbora, prati učinkovitost sustava interne kontrole, interne revizije i upravljanja rizicima, nadgleda provođenje revizije financijskih izvještaja te utječe na odabir vanjskih revizora i nadzire njihovu neovisnost. Zbog niza korporativnih skandala koji su se dogodili početkom 21. stoljeća, a posljedica su korporativnih prijevara, zloupotrebe menadžerske moći, manjka poštenja i neetičnog ponašanja postavlja se pitanje **je li većina članova komisije iz neovisnih redova nadzornog odbora?** Analizom obilježja i aktivnosti revizijskih odbora u kontekstu korporativnog upravljanja, mogu se istražiti karakteristike revizijskih društava i poslovna uspješnost poduzeća u odnosu na relevantna obilježja revizijskih odbora. Kao logična posljedica navedenih izjava, nameću se pitanja: **je li postojanje učinkovitog revizijskog odbora u poduzeću povezano sa uspješnijim**

³ Tipurić, D. (2006) : Nadzorni odbor i korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 57-60.

⁴ Tušek, B., Žager, L. (2008): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 426.

poslovanjem poduzeća?; te: postoji li razlika u učinkovitosti revizijskog odbora s obzirom na izbor revizijskog društva, odnosno predlažu li češće učinkovitiji revizijski odbori revizijska društva s međunarodnom reputacijom („Veliku četvorku“) u odnosu na ostala revizijska društva?

Ovim istraživanjem će se pokušati odgovoriti na postavljena pitanja, posebno analizirajući upitnik kodeksa korporativnog upravljanja koji su sva poduzeća koja kotiraju na burzi dužna sastaviti i objaviti na stranicama Zagrebačke burze. Temeljem dobivenih podataka na razini pojedinih poduzeća učinkovitost revizijskog odbora izmjerit će se formiranim indeksom učinkovitosti te će se istražiti postoji li veza između učinkovitosti revizijskog odbora i poslovne uspješnosti poduzeća.

Dakle, predmet ovog rada je učinkovitost revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja i njegov utjecaj na profitabilnost poslovanja poduzeća. Istraživanje je provedeno na uzorku poduzeća koja su kotirala na Zagrebačkoj burzi u razdoblju od 2013. do 2014. godine. Predmet istraživanja obrađen je s teorijskog i empirijskog aspekta.

U teorijskom dijelu rada najprije se određuju pojmovi i analiziraju relevantne značajke korporativnog upravljanja kao ishodišta za razmatranje uloge revizijskog odbora. Uloga revizijskog odbora u korporativnom upravljanju je u tome da revizijski odbor treba razmatrati financijske aktivnosti organizacije, naročito troškove, treba analizirati proces revizije financijskih izvještaja i proces interne revizije, treba razmatrati godišnje izvješće i revizijsko izvješće o financijskim izvještajima koji su sastavni dio godišnjeg izvješća. Također, treba razmatrati adekvatnost sustava internih kontrola te biti uključen u sastanke i rasprave eksternih i internih revizora. Objašnjava se odnos revizijskog odbora i eksterne revizije, a zatim i odnos sa internom revizijom.

U empirijskom dijelu rada se istražuje postojanje revizijskog odbora u hrvatskim poduzećima, analiziraju se razna pitanja vezana uz karakteristike revizijskih odbora kako bi se konstruirao indeks učinkovitosti revizijskog odbora te procijenio utjecaj učinkovitosti revizijskog odbora na profitabilnost poduzeća. Istraživanje je provedeno na temelju podataka prikupljenih iz godišnjih upitnika Kodeksa korporativnog upravljanja poduzeća koja kotiraju na Zagrebačkoj burzi. Podatci o profitabilnosti poduzeća su prikupljeni iz Registra godišnjih financijskih izvještaja FINA-e. Svi podatci se odnose na 2013. i 2014. godinu te su na osnovu tih podataka

kategorizirana poduzeća po odabranim karakteristikama, utvrđena je povezanost među njima te su doneseni konačni zaključci o istraživanoj problematici.

1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačke hipoteze

Na temelju definiranih istraživačkih pitanja proizlaze ciljevi koji se žele postići ovim istraživanjem:

- utvrditi jesu li poduzeća koja kotiraju na burzi uspostavila revizijski odbor;
- analizirati karakteristike revizijskog odbora u hrvatskim kompanijama;
- istražiti utječe li i kako učinkovitost revizijskog odbora na poslovnu uspješnost poduzeća;
- dokazati ili opovrgnuti da su većina članova revizijskog odbora iz redova neovisnih članova nadzornog odbora i utvrditi kako to utječe na poslovnu uspješnost;
- utvrditi postoji li veza između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora revizijskog društva.

Nakon utvrđenog i opisanog problema i predmeta istraživanja postavljene su hipoteze koje će se istraživanjem prihvatiti ili odbaciti, a testiranjem tih hipoteza doći će se do zaključaka o problemu istraživanja.

H1: *Većina poduzeća koja kotiraju na burzi su ustrojila revizijski odbor (komisiju za reviziju).*

Prema Zakonu o reviziji⁵ trgovačka društva od javnog interesa dužna su osnovati revizijski odbor. S obzirom na to da je zakon na snazi već dugi niz godina, za pretpostaviti je da će većina poduzeća koja kotiraju na burzi imati uspostavljen revizijski odbor.

H2: *Postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora, s jedne strane i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, s druge strane.*

⁵ Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br.144. čl.27.

Za razvoj i kvalitetu rada revizijskog odbora, prema raznoj stručnoj literaturi i istraživanjima⁶, vrlo je bitna zastupljenost neovisnih direktora koja bi trebala biti zadovoljavajuća. Nadzorni odbor društva treba biti sastavljen većinom od neovisnih članova koji nisu u poslovnim, obiteljskim i drugim vezama s društvom, većinskim dioničarom ili grupom većinskih dioničara ili članovima uprave ili nadzornog odbora društva ili većinskog dioničara kako ne bi zloupotrijebili svoju moć i tako utjecali na smanjenje kvalitete korporativnog upravljanja⁷. Revizijski odbor se sastoji od članova nadzornog odbora kojima su bliski zadaci i uloge revizijskog odbora i članova koje imenuje nadzorni odbor. Većinu članova revizijskog odbora trebaju činiti neovisni i neizvršni članovi. Neovisnost članova revizijskog odbora ima direktan utjecaj na učinkovitost revizijskog odbora jer se tako smanjuje manipulacija podacima i zlouporaba menadžerske moći.

H3: *Učinkovitost revizijskog odbora, mjerena indeksom, pozitivno utječe na poslovnu uspješnost poduzeća.*

Efikasno korporativno upravljanje i mehanizmi korporativnog upravljanja trebaju pružiti odgovarajući poticaj upravi društva kako bi se ostvarili ciljevi koji su važni i za poduzeće i za dioničare. Kako je važan cilj svakog društva uspješno i profitabilno poslovanje pretpostavlja se da bi učinkovitost mehanizama korporativnog upravljanja, u ovom slučaju revizijskog odbora, trebala doprinijeti uspješnijem poslovanju poduzeća. Uspješnost poduzeća može se iskazati uz pomoć mjera profitabilnosti poduzeća ROA (dobit/gubitak u odnosu prema aktivi) i ROE (dobit/gubitak u odnosu prema kapitalu).

H4: *Postoji statistički značajna razlika između učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, i izbora (vrste) revizijskog društva.*

Prema Zakonu o reviziji⁸, revizijski odbor prati neovisnost samostalnih revizora ili revizijskog društva koje obavlja reviziju, a posebno ugovore o dodatnim uslugama te daje preporuke skupštini o odabiru samostalnog revizora ili revizijskog društva. Može se pretpostaviti da će

⁶ Vidjeti primjerice: Račić, D., Cvijanović V., (2006): Stanje i perspektive korporativnog upravljanja u Republici Hrvatskoj: Primjer javnih dioničkih društava, Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 4 (1) str. 205-216. i Tušek, B. (2007): Revizijski odbor u sustavu korporativnog upravljanja, Ekonomska istraživanja, 20 (2), str. 86-103.

⁷Zagrebačka burza (2007): Kodeks korporativnog upravljanja [internet], raspoloživo na: <http://zse.hr/default.aspx?id=10865> [17.04.2016.] u točki 3.2.2. određuje se pojam nezavisnosti članova nadzornog odbora. Također se utvrđuje i tko se sve smatra nezavisnim članom nadzornog odbora.

⁸ Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144., čl.28.

poduzeća s učinkovitijim revizijskim odborom birati revizijska društva iz tzv. Velike četvorke jer su to društva koja pružaju višu razinu kvalitete.

1.3. Doprinos istraživanja

Važnost uloge korporativnog upravljanja u gospodarstvu prepoznata je kako u poslovnoj, tako i u akademskoj javnosti. Tomu svjedoči velik interes znanstvenika u ovome području, ali i sve veće zanimanje poslovne javnosti za razvoj dobre prakse korporativnog upravljanja. Jednu od najvažnijih determinanti korporativnog upravljanja čine efikasni i učinkoviti odbori. Kroz istraživanje koje će se provesti u okviru ovoga rada, dati će se doprinos prethodnim istraživanjima usmjerenima na povećanje učinkovitosti revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja, a sve kako bi se unaprijedila revizijska praksa, ali i poslovna uspješnost poduzeća.

Glavni cilj ovog istraživanja jest provjeriti točnost i istinitost postavljenih hipoteza. Na temelju njih možemo donositi zaključke o ustroju revizijskog odbora poduzeća koja kotiraju na burzi, utjecaju neovisnih članova nadzornog odbora na učinkovitost revizijskog odbora, te učinkovitosti revizijskog odbora u odnosu na odabir revizijskog društva što predstavlja važan doprinos prethodnim istraživanjima koja su provedena na tu temu.

Važan znanstveni doprinos rada ogleda se i u razvijanju modela veze učinkovitosti revizijskog odbora i poslovne uspješnosti poduzeća. Umjesto parcijalnog sagledavanja činitelja djelovanja odbora i njihovu povezanost s poslovnom uspješnošću, potencijalni doprinos istraživanja ogleda se i u formiranju indeksa učinkovitosti revizijskog odbora, s jedne strane, te njegov utjecaj na poslovnu uspješnost poduzeća s druge strane.

Također, ovim istraživanjem se žele potaknuti sva poduzeća koja kotiraju na burzi, ali i ona koja ne kotiraju, da uspostave učinkovit revizijski odbor, a sve u svrhu efikasnog korporativnog upravljanja i ostvarivanja poslovne uspješnosti poduzeća.

1.4. Metode istraživanja

Za provođenje istraživanja potrebno je definirati različite metode pomoću kojih će se analizirati i obrađivati prikupljeni podaci. Teorijski dio rada temelji se na prikupljanju i analiziranju stručne i znanstvene literature iz područja računovodstva, revizije i korporativnog upravljanja. U skladu s postavljenim hipotezama, koristiti će se sljedeće metode⁹:

Metoda prikupljanja podataka - većina potrebnih podataka je prikupljena putem Internet pretraživanja (Godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja za 2013. i 2014. godinu na stranicama Zagrebačke burze, popis revizora/revizijskog društva koje je obavljalo reviziju poduzeća koja kotiraju na burzi za 2013. i 2014. je prikupljen na stranicama FINE).

Induktivna metoda - sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu. Pouzdanost induktivnog zaključka izravno ovisi o broju istraženih izvješća te reprezentativnosti analiziranih izvješća.

Deduktivna metoda - sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci. Dedukcija uvijek pretpostavlja poznavanje općih znanja na temelju kojih se spoznaje ono posebno ili pojedinačno.

Metoda analize - postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente.

Metoda dokazivanja i opovrgavanja - dokazivanje je jedna od najvažnijih znanstvenih metoda u kojoj su sadržane skoro sve metode i svi posebni metodički postupci jer svrha metode je utvrditi točnost neke spoznaje. Metoda opovrgavanja je suprotan postupak u odnosu na postupak dokazivanja, a sastoji se u dokazivanju pogrešnosti postavljenih teza.

Metoda kompilacije - postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstveno-istraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja. U ovom istraživanju zaključci prethodnih istraživanja mogu pomoći kako bi se donijeli novi zaključci o utjecaju revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja za duži vremenski period.

Metoda deskripcije – uglavnom se primjenjuje u početnoj fazi istraživanja, a predstavlja postupak jednostavnog opisivanja činjenica, procesa i predmeta te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza.

Metoda komparacije - postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, procesa te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja.

⁹ Zelenika, R. (2014): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog rada, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka, str. 323-366.

Metoda sinteze - proces povezivanja jednostavnih misaonih tvorevina u složenije.

Statistička metoda - može se nazvati i općom metodom znanstvenih istraživanja u svim znanstvenim područjima jer predstavlja temelj za provođenje statističke analize društvenih i prirodnih pojava. U analizi statističkih nizova koriste se pomoćna sredstva kako bi se postigla bolja preglednost i usporedivost kao što su tablice i grafikoni koji omogućuju otkrivanje karakteristika, strukture, zakonitosti i uzročno-posljedičnih veza pojava koje nas okružuju. U empirijskom dijelu istraživanja korištene su statističke metode za prihvaćanje ili odbacivanje postavljenih hipoteza. Kroz prikupljanje i sortiranje podataka iz sekundarnih izvora i odgovarajuće pokazatelje deskriptivne statistike korištena je odgovarajuća metodologija regresijske analize uz relevantne testove i dijagnostike.

Računalni programi koji su korišteni pri analizi u svrhu donošenja odluke o prihvaćanju ili odbacivanju postavljenih hipoteza su MS Excel i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

1.5. Struktura diplomskog rada

Diplomski rad je podijeljen na pet dijelova koji uključuju uvodni dio, teorijsku i empirijsku analizu zadane teme te zaključak.

U uvodnom dijelu definirani su problem i predmet istraživanja iz kojih proizlaze ciljevi istraživanja koji se žele postići. Zatim su objašnjene postavljene hipoteze te su definirani doprinosi istraživanja. Objašnjene su metode koje su korištene za analizu i obradu podataka, a nakon toga prikazan je kratak pregled strukture diplomskog rada.

U drugom dijelu rada definiran je i opisan pojam korporativnog upravljanja, sustavi i mehanizmi korporativnog upravljanja i modeli organizacije korporativnog upravljanja te ostale karakteristike korporativnog upravljanja koje su nužne za razumijevanje ove problematike.

Treći dio rada prikazuje revizijski odbor kao jedan od najbitnijih internih mehanizama korporacijskog upravljanja. Definirani su uloga i odgovornosti revizijskog odbora kako u angloameričkom modelu korporativnog upravljanja, tako i u Europskom. Navedene su osnovne funkcije revizijskog odbora, članstvo i organizacija revizijskog odbora. Također je objašnjena suradnja revizijskog odbora s eksternim i internim revizorima. Prikazano je osnivanje, članstvo i nadležnosti revizijskog odbora u Republici Hrvatskoj, usklađenost revizijskog odbora sa

zakonima i kodeksima ponašanja, te je objašnjen Godišnji upitnik kodeksa korporativnog ponašanja, odnosno ona pitanja koja se odnose na revizijski odbor. Na posljetku je dan kratak pregled zakonodavnih i regulatornih okvira u Republici Hrvatskoj.

Četvrti dio predstavlja empirijski dio rada u kojem se testiraju hipoteze i analizira učinkovitost revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja za 2013. i 2014. godinu. Deskriptivom analizom je utvrđena ustrojenost revizijskog odbora poduzeća koja kotiraju na Zagrebačkoj burzi u promatranom razdoblju. Ispitana je međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora. Formiran je indeks učinkovitosti revizijskog odbora te su prikazani rezultati utjecaja učinkovitosti revizijskog odbora na poslovnu uspješnost poduzeća. Naposljetku je ispitan utjecaj učinkovitosti revizijskog odbora na izbor revizijskog društva. Rezultati su objašnjeni, te prikazani kroz tablice i grafikone.

U posljednjem, petom dijelu sintetizirane su te sustavno izložene činjenice i spoznaje koje su dobivene empirijskim istraživanjem i raznim drugim metodama koje se proizišle iz teorijskog i empirijskog istraživanja. U zaključnom dijelu ukazano je na ograničenja postojećeg istraživanja te na mogućnosti daljnjih istraživanja u okviru ovoga područja.

2. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE

2.1. Pojam korporativnog upravljanja

Pojmovno određenje korporativnog upravljanja kao i razmatranje njegovog sadržaja nikako ne mogu biti jednoznačni. Nerijetko se pojam korporativnog upravljanja poistovjećuje s pojmovima upravljanja, menadžmenta, rukovođenja, poslovođenja. Također se i pristupi korporativnom upravljanju razlikuju obzirom na institucionalne okvire pojedinih zemalja, regulatorne okvire, ali i kulturološke razlike te razlike u razvijenosti pojedinih segmenta tržišta. Dakle, u različitim se okolnostima primjenjuju različiti pristupi korporativnom upravljanju.¹⁰

Principi OECD-a prihvaćeni su širom svijeta kao okvir i referentna točka za korporativno upravljanje. Objavljeni 1999. a prerađeni 2004. godine, razvijeni su da pruže savjete o dobrom upravljanju zasnovanom na ovim principima. OECD-ov okvir korporativnog upravljanja zasniva se na četiri osnovne vrijednosti; nepristranost, obveza, transparentnost i odgovornost. Prema definiciji OECD-a (Organisation for Economic Cooperation and Development) iz 1999. godine “korporativno upravljanje uključuje skup odnosa između menadžmenta, uprave, dioničara i ostalih interesnih skupina. Korporativno upravljanje također predstavlja strukturu unutar koje se postavljaju ciljevi poduzeća i određuju sredstva za ostvarivanje tih ciljeva te za praćenje uspješnosti njegova poslovanja. Dobro korporativno upravljanje treba pružiti odgovarajući poticaj za upravu i menadžment radi ostvarivanja ciljeva koji su od interesa za poduzeće i dioničare...”¹¹

Tipurić definira korporativno upravljanje kao sustav nadzornih mehanizama prema kojima svi dobavljači krucijalnih inputa trebaju osigurati povrate na svoja ulaganja u korporaciji, ne ugrozivši njezin dugoročni opstanak i prosperitet.¹²

Prema definiciji Instituta internih revizora (IIA) proces korporativnog upravljanja “uključuje postupke koje koriste oni koji zastupaju interesne skupine organizacije, prije svih menadžment, u osiguravanju nadzora nad rizicima i procesom kontrole. Nadziranje rizika s kojima se

¹⁰ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.11.

¹¹ Research Opportunities in Internal Auditing, The Institute of Internal Auditors Research Foundation, IIA, Altamonte Springs, Florida, 2003., str. 26. i 27., prema: Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb. str 12.

¹² Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 6.

organizacija suočava i jamstvo da kontrole na odgovarajući način ublažavaju te rizike neposredno pridonose ostvarivanju ciljeva organizacije i održavanju njezinih vrijednosti.”¹³

Analizirajući prethodno navedeno, može se zaključiti da ne postoji jedinstvena definicija korporativnog upravljanja ali se mogu definirati neke od temeljnih odrednica tog pojma. One uključuju postojanje mehanizama i politika oblikovanih od strane onih koji upravljaju poduzećem za svrhu ostvarenja ciljeva poduzeća i zaštite interesnih skupina, te stvaranje povjerenja i sigurnosti među stranama suprotstavljenih interesa (vlasnika i dioničara, te menadžmenta) kroz osiguranje nadzora vođenjem poduzeća.¹⁴

U nastavku će biti obrađeni sustavi korporativnog upravljanja, interni i eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja te modeli korporativnog upravljanja.

2.2. Sustavi korporativnog upravljanja

Na globalnoj razini moguće je identificirati dva temeljna sustava korporativnog upravljanja: otvoreni (angloamerički) i zatvoreni (europsko–kontinentalni) sustav.¹⁵ Temeljni cilj otvorenog sustava korporativnog upravljanja je usklađivanje interesa ulagača i menadžmenta poduzeća dok su interesi ostalih interesno-utjecajnih skupina stavljeni u drugi plan.¹⁶ Njegova primjena najrasprostranjenija je u SAD-u i Velikoj Britaniji a temelji se na djelovanju tržišnih mehanizama. Kao glavna specifičnost otvorenih sustava ističe se razdvojenost vlasništva i kontrole zbog visoke fragmentacije vlasničke strukture (velik broj dioničara koji posjeduju male dioničke pakete).¹⁷ Temeljno pitanje koje se nameće u otvorenom sustavu korporativnog upravljanja je kako smanjiti moć menadžmenta koji dolazi u poziciju da preko poslovnih odluka optimizira vlastite interese te u drugi plan stavi interese vlasnika dionica. Budući da za investitore ne postoji način kontrole menadžmenta, u slučaju nezadovoljstva im preostaje samo jedna opcija – prodaja dionica. Kada bi dioničari bili nezadovoljni, i dovoljan broj ulagača

¹³ Turk M. (1999): *Suvremeni pravci razvoja interne revizije*, Zbornik radova Računovodstvo, revizija i financije u suvremenim gospodarskim uvjetima, XXXIV. Simpozij HZRFD, Zagreb-Pula, str 291., prema: Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): *Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*, Zagreb, .str 12.

¹⁴ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): *Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*, Zagreb.str 13.

¹⁵ Tipurić, D. i suradnici (2008): *Korporativno upravljanje, Sinergija*, Zagreb, str. 83.

¹⁶ Blair, M. M. (1995) *Ownership and Control: Rethinking corporate governance for the twenty-first century*, The Brookings Institution, Washington D.C., str. 3., prema Tipurić, D. i suradnici (2008): *Korporativno upravljanje, Sinergija*, Zagreb, str. 83.

¹⁷ Tipurić, D. i suradnici (2008): *Korporativno upravljanje, Sinergija*, Zagreb, str. 84.

proda dionice, tržišna cijena poduzeća bi pala te bi poduzeće postalo metom za preuzimanje. U slučaju preuzimanja poduzeća, u većini slučajeva dolazi do promjene menadžmenta stoga ni menadžmentu nije u interesu djelovati protivno interesu dioničara.¹⁸ Dva temeljna problema koja se javljaju kod otvorenog sustava su agencijski problem i orijentacija na kratkoročne rezultate pri ocjenjivanju uspješnosti poduzeća. Agencijski problem nastaje razdvajanjem vlasnika i menadžera, a može se riješiti pomoću tri mehanizma¹⁹: neprijateljska preuzimanja, pravni okvir koji štiti vlasnike od korištenja insiderskih informacija, te uključivanja predstavnika vanjskih investitora u rad odbora direktora. Ulagači donose odluke o investiranju prateći periodična ostvarenja planova, stoga menadžment ima veću tendenciju prikazivati nerealne kratkoročne rezultate kako ne bi došlo do promjene u strukturi upravljanja.

Otvoreni sustavi s druge strane imaju mnogobrojne prednosti, prije svega za investitore koji diverzifikacijom znatno mogu umanjiti stope rizika, optimizirajući portfelj mogu ostvariti visoke stope povrata na ulaganje, veća je fleksibilnost korporativnog financiranja s obzirom na burzovni potencijal, i tako dalje.

S obzirom na probleme koji su se tokom godina pojavili u otvorenom sustavu korporativnog upravljanja, pojačana je regulativa u zemljama koje su ga koristile. Tako je 2002. godine je u SAD-u usvojen Sarbanes-Oxley Act kao odgovor na velike financijske skandale Enrona i WorldComa. Zakonskim regulativama su se naglasili ciljevi povećanja korporativne odgovornosti, pojačane su kazne za računovodstvene i revizijske nepravilnosti te su se zaštitili interesi investitora povećavajući točnost i pouzdanost korporativnih financijskih izvještaja.

Zatvoreni sustav obilježava kontinentalnu Europu i Japan. Za razliku od otvorenog sustava gdje je djelovanje tržišta ključni mehanizam nadzora menadžmenta, u zatvorenom sustavu gdje je vlasnička koncentracija znatno veća i svega nekoliko dioničara drži veliki postotak dionica, uloga tržišta kapitala je mnogo manja. Zatvoreni sustav korporativnog upravljanja karakterizira znatna vlasnička koncentracija što smješta dioničare na središnju poziciju korporativnog upravljanja, sve je veća važnost institucionalnih investitora te je veliki utjecaj zaposlenika koji se ostvaruje putem sindikata i kolektivnih ugovora. Za razliku od otvorenog sustava upravljanja gdje je nadzorna i upravljačka uloga u rukama jedinstvenog odbora direktora, u zatvorenom sustavu je podijeljena na upravu koju čini menadžment i nadzorni odbor koji zastupa interese

¹⁸ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 84-86.

¹⁹ Bratton, W. W. i McCahery J. A. (1999) Comparative Corporate Governance and the Theory of Firm: The Case Against Global Cross Reference, Columbia Journal of Transnational Law, 38, str. 218-219., prema Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 83.

vlasnika i drugih interesnih skupina. Problem nadzora u zatvorenom sustavu potiče njegova netransparentnost jer je tržište kapitala od sekundarnog značenja.²⁰ Mogući nedostatak je i eventualna neproporcionalnost u vlasništvu i ostvarenoj kontroli na poduzećem. U korporacijama je kontrola koncentrirana u rukama malog broja investitora s različitim interesima i sa znatnom ulogom banaka i radnika u upravljačkim procesima. Nije rijetkost da većinski vlasnici u poduzećima s koncentriranim vlasničkim strukturama nameću svoje interese te rade na štetu manjinskih dioničara. Dodatni problemi koji se mogu javiti u zatvorenim strukturama korporativnog upravljanja su piramidiranje, tuneliranje i uzajamno vlasništvo (eng. Cross-shareholding). Piramidiranje je neizravan način sudjelovanja u vlasničkoj strukturi putem drugih poduzeća (npr. Poduzeće A je većinski vlasnik poduzeća B, dok je poduzeće B većinski vlasnik poduzeća C što znači da poduzeće A može kontrolirati i poduzeće B i poduzeće C). Nadalje, jedna skupina vlasnika može imati veće kontrole, uz manje kapitalne troškove, kao što i transferi resursa izvan poduzeća mogu ići u korist dioničara koji nadziru korporaciju. Odvajanje prava na novčani tok od kontrole korporacije vlasnici velikih paketa dionica mogu realizirati na primjer izdavanjem dionica bez prava glasa – to se naziva tuneliranje. Uzajamno vlasništvo (eng. Cross-shareholding) nastaje kada dva ili više poduzeća zamjene dio vlasničkih udjela/dionica. Neke od prednosti uzajamnog financiranja su u tome što omogućuje stabilan izvor financiranja za poduzeće, osigurava stabilnost menadžmenta te odaje predanost uspješnoj suradnji između kreditora i poslovnih partnera. S druge strane, zbog manjka nadzora dioničara, menadžment ima malo poticaja za maksimiranje profita. Zaključno, za razliku od otvorenog sustava čiji su temelji financiranja emisija dionicama, zatvoreni sustav obilježava financiranje putem poslovnih banaka koje su nerijetko i kreditori i vlasnici dionica.

Usporedba te glavne razlike između otvorenog i zatvorenog sustava korporativnog upravljanja je prikazana u tablici 1.

²⁰ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 91-102.

Tablica 1: Usporedba otvorenoga i zatvorenog sustava korporativnog upravljanja

	Otvoreni sustav	Zatvoreni sustav
Vlasništvo	Disperzirano	Koncentrirano
Koncentracija glasačke moći dioničara	Slabija	Veća
Kontrola i vlasništvo	Razdvojeni	Povezani
Moć	Menadžment	Vlasnici kontrolnih paketa dionica i stakeholderi (banke, povezana poduzeća i zaposlenici)
Uloga vlasnika u korporativnom upravljanju	Za većinu mala zbog free-rider problema	Poželjno velika zbog netransparentnosti
Instrumenti korporativnog upravljanja	Pretežito eksterni	Pretežito interni
Interesi drugih interesno-utjecajnih skupina	Nisu zastupljeni u većoj mjeri	Zastupljeni u većoj mjeri
Temeljni agencijski odnos	Dioničari nasuprot menadžmenta	Većinski dioničari nasuprot manjinskih dioničara
Ključni problem	Ostvarivanje ciljeva menadžmenta (preinvestiranje) na štetu efikasnosti i profitabilnosti	Ostvarivanje ciljeva većinskih vlasnika i drugih grupa na štetu interesa manjinskih dioničara
Identitet dioničara	Institucijski investitori prevalentni, tek onda pojedinačni dioničari	Najprije poduzeća, pa financijske institucije, tek pojedinačni dioničari
Tržišta kapitala	Jako razvijena s primarnom ulogom	Osrednje razvijena sa sekundarnom ulogom
Tržište za korporativnu kontrolu	Postoji sa znatnim udjelom neprijateljskih preuzimanja	Nema relevantnu ulogu, neprijateljska preuzimanja rijetka

Izvor: Tipurić, D. (2006): Nadzorni odbor i korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 88

2.3. Mehanizmi korporativnog upravljanja

Mehanizmi korporativnog upravljanja pomažu pri rješavanju problema koji proizlaze iz razdvajanja funkcija vlasništva i upravljanja gdje menadžment u nastojanju maksimiziranja vlastite koristi zanemaruje interese poduzeća, odnosno vlasnika.²¹ Korporativno upravljanje označava skup nadzornih mehanizama koji se mogu podijeliti na interne i eksterne mehanizme. Uravnoteženi odnosi među različitim internim i eksternim mehanizmima korporativnog upravljanja osiguravaju efikasnost upravljanja i pomažu u rješavanju problema i sukoba do kojih može doći u korporativnim strukturama.

U nastavku su prikazani i objašnjeni interni i eksterni mehanizmi, te njihova uloga u izgradnji kvalitetnog sustava korporativnog upravljanja.

2.3.1. Interni mehanizmi korporativnog upravljanja

Interni mehanizmi korporativnog upravljanja su:²²

- odbori (nadzorni odbor i uprava),
- naknade menadžmentu,
- koncentracija vlasništva,
- odnos s interesno-utjecajnim skupinama,
- korporativno izvještavanje (financijska transparentnost i adekvatno objavljivanje relevantnih informacija).

Odbor je organizacijski instrument putem kojeg dioničari utječu na ponašanje menadžera kako bi osigurali da sa poduzećem upravljaju u njihovu interesu. Odbor stvara vezu između vlasnika i menadžera. Članovi odbora trebaju djelovati u najboljem interesu poduzeća i njegovih dioničara, a na temelju potpuno raspoloživih informacija i s kvalitetnim uvidom u poslovanje. Odbor treba biti sposoban provoditi neovisne i objektivne prosudbe o pitanjima i stvarima od korporacijskog interesa. U modernoj korporaciji odbor se organizira na dva načina: (1) uspostava jedinstvenog

²¹ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 16.

²² Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 36-67.

odbora direktora ili upravnog odbora i (2) uspostava dvaju odbora: nadzornog odbora i uprave.

²³ O navedenom će više biti riječi u poglavlju 2.4.

Kompenzacijski paket menadžmentu (naknade menadžmentu) su iznimno važni u procesu korporativnog upravljanja, osobito nakon velikih korporacijskih prijevara i pritiska javnosti glede iznosa primanja vrhovnog menadžmenta. Naknade menadžerima mogu biti fiksne ili varijabilne, ili kombinirane. U većini slučajeva osim fiksnog iznosa plaće, menadžeri dobivaju i stimulativni (varijabilni) dio plaće koji je vezan za postizanje ciljeva. Varijabilni dio naknade se može isplatiti u novcu, dionicama, dioničkim opcijama ili udjelom u dobiti.²⁴

Koncentracija vlasništva koja može biti fragmentarna ili konsolidirana određuje distribuciju moći i kontrole između menadžera i vlasnika. Fragmentarno vlasništvo čini velik broj dioničara koji nemaju kontrolne pakete i ne ostvaruju bitan utjecaj u poduzeću, s druge strane konsolidirano vlasništvo nastaje kada dioničari s velikim paketima dionica mogu utjecati na upravljačke i poslovne procese u poduzeću.²⁵

Interesno – utjecajne skupine su pojedinci, grupe i organizacije, kao i koalicije pojedinaca, grupa i organizacija, unutar i izvan poduzeća, koji preuzimajući manji ili veći rizik imaju neka prava, zahtjeve ili interese od poduzeća.²⁶ Primarni stakeholderi (vlasnici, menadžeri, kupci, dobavljači) su presudni za postojanje aktivnosti poduzeća te imaju izravne interese. Sekundarni stakeholderi (konkurenti, krajnji potrošači, mediji, javnost, društvo kao cjelina...) su u višoj ili manjoj mjeri određeni aktivnosti poduzeća. Odnos interesno – utjecajnih skupina je dugoročno gledano veoma bitan u stvaranju bogatstva korporacije. Stakeholderskim pristupom se nastoje afirmirati opća načela jednakosti, zajedništva i solidarnosti.

Objavljivanje informacija i financijska transparentnost je točno, pouzdano, transparentno i pravodobno izvještavanje o poslovnim podacima, posebno o financijskom stanju poduzeća. Od ključne je važnosti za djelovanje vlasnika na tržištima kapitala, kao i za ocjenjivanje rada menadžmenta. Obvezno izvještavanje je propisano zakonima a dobrovoljno izvještavanje proizlazi iz dobre prakse korporativnog upravljanja, želje za pojačanom transparentnosti i povoljnijeg financiranja.

²³ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 36.

²⁴ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 47-51.

²⁵ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 51-59.

²⁶ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 59-62.

2.3.2. Eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja

U nastavku su navedeni i objašnjeni eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja, a to su:²⁷

- tržište za korporativnu kontrolu,
- zakonodavni i regulatorni okvir,
- zaštita manjinskih dioničara,
- konkurentski uvjeti.

Tržište za korporativnu kontrolu je vanjska sila koja pritišće menadžere da se ne ponašaju na način koji nije u interesu dioničara. Preuzimanje kontrole nad poduzećem bez suglasnosti menadžmenta je moguće na dva načina: borbom glasovima na skupštini dioničara (vanjski igrači predlažu novi menadžerski tim tražeći potporu dioničara bilo izravno glasačku ili putem njihovih punomoći za glasovanje na skupštini) i javnom ponudom za preuzimanje dionica (potencijalni preuzimatelj daje ponudu obično iznad tržišne cijene dionice kako bi se potaknulo dioničare na prodaju).²⁸ Ovaj model se zasniva na jednostavnom principu: ako menadžment ne donosi kvalitetne investicijske odluke ili ne poduzima akcije koje imaju za posljedicu maksimiranje vrijednosti dionica, tržište će se samo pobrinuti da dođe do zamjene menadžmenta boljim.

Sljedeći čimbenik eksternih mehanizama korporativnog upravljanja je zakonodavni i regulatorni okvir. Postojanje dobrih pravnih standarda i legislative pretpostavka je za kvalitetno korporativno upravljanje.²⁹ Uz kvalitetna zakonska rješenja i razvoj nacionalnih kodeksa korporativnog upravljanja, na globalnoj razini dolazi do stvaranja supranacionalne regulative u svrhu širenja i jačanja dobre prakse. Najvažniji poticaj izgradnji dobre prakse na globalnoj razini daje OECD (*Organisation for Economic Co-Operation and Development*) putem objavljivanja Načela korporativnog upravljanja.³⁰ U Republici Hrvatskoj temeljna pravila za korporativno upravljanje se najvećim dijelom nalaze u Zakonu o trgovačkim društvima³¹, kao

²⁷ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 67.

²⁸ Blair, M. M. (1995) *Ownership and Control: Rethinking corporate governance for the twenty-first century*, The Brookings Institution, Washington D.C., str. 63., prema Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 83.

²⁹ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 71.

³⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (2004): *OECD Principles of Corporate Governance*, OECD Publications, Paris, str. 68.

³¹ Narodne Novine (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 111., Narodne Novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 34., Narodne Novine (2000): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 52., Narodne Novine (2003): Zakon o trgovačkim

i u ostalim zakonima i pravilnicima koji uređuju tržište kapitala, računovodstvo, reviziju itd.³² Ključno regulatorno i nadzorno tijelo u Republici Hrvatskoj je *Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga* (HANFA) koja je zajedno sa Zagrebačkom burzom 2007. godine predstavila Kodeks korporativnog upravljanja.³³

Manijski dioničari su skupina dioničara koja ni pojedinačno ni skupno nema dovoljno skupštinskih glasova da ostvari vlastite interese ako su oni suprotni interesima većinskim dioničarima. Ako postoje mogućnosti iskorištavanja položaja većinskih dioničara na trošak manjinskih, tada zaštita manjinskih dioničara postaje bitan instrument korporativnog upravljanja.

Tržišni uvjeti omogućuju opstanak korporacijama koje imaju održivu konkurentsku prednost. Korporacije s kvalitetnom upravljačkom strukturom te one koje su sposobne izgraditi konkurentsku sposobnost poduzeća će prosperirati na tržištu. Menadžeri koji rasipaju resurse i loše upravljaju poduzećem moraju biti zamijenjeni jer nisu sposobni izgraditi konkurentsku prednost. U sustavima u kojima nema konkurencije, veća je vjerojatnost postojanja neefikasnih menadžera i loše prakse korporativnog upravljanja.³⁴ Veći tržišni udio mogu imati samo one korporacije koje su sposobne izgraditi konkurentsku sposobnost, ali i korporacije koje imaju kvalitetnu upravljačku strukturu.

2.4. Modeli organizacije upravljačkih struktura

2.4.1. Jednorazinski model korporativnog upravljanja

Monistički odbor direktora ujedno je i jednorazinski odbor koji objedinjuje dvije funkcije – nadzornu i upravljačku, te kao takav upravlja u ime dioničara poslovanjem poduzeća. U upravnom odboru sudjeluju izvršni i neizvršni direktori. Upravni odbor (odbor direktora) je tijelo koje u ime dioničara vodi korporaciju. Zadužen je za:³⁵

društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 118., Narodne Novine (2007): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 107.

³² Detaljnije u poglavlju Zakonodavni i regulativni okvir korporativnog upravljanja u Republici Hrvatskoj.

³³ Narodne Novine (2007): Odluka o usvajanju kodeksa korporativnog upravljanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 46.

³⁴ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 82.

³⁵ Hodge, B.J., Anthony, W.P., Gales, L.M. (2002) *Organization Theory – A strategic Approach*, Prentice Hall, New Jersey, str 231. ; Diane, K.D., McConnell, J.J. (2002) *International Corporate Governance*, Krannert Graduate

- (1) postavljanje ciljeva i definiranje poslovne politike;
- (2) zapošljavanje, angažiranje, savjetovanje, ocjenjivanje i nadziranje menadžera te određuje njihove kompenzacijske pakete;
- (3) zaštitu vrijednosti korporacijske imovine;
- (4) nadgledanje i odobravanje temeljnih financijskih izvještaja, uključivši i revizijske poslove sa zaduženjima njihova obznanjivanja javnosti, vlastima i dioničarima;
- (5) delegiranje nekih ovlasti menadžmentu ako smatra da je potrebno i
- (6) održavanje integriteta odbora u interesu korporacije.

Unutar odbora direktora u svrhu efikasnog korporativnog upravljanja mogu se formirati sljedeći pododbori: odbor vanjskih (neizvršnih) direktora, izvršni odbor, odbor za nagrađivanje, revizijski odbor i odbor za imenovanja.³⁶ Osnovna prednost modela s jedinstvenim odborom je bolja informiranost članova odbora te stoga i pravodobnije donošenje upravljačkih odluka u odnosu na situaciju koja vlada u nadzornim odborima u dvorazinskom modelu.

2.4.2. Dvorazinski model korporativnog upravljanja

Dualni ili dvorazinski model korporativnog upravljanja zasniva se na uspostavi dvije vrste odbora: nadzornog odbora i uprave. Članove nadzornog odbora imenuju dioničari. Oni nemaju izvršnu funkciju već ulogu nadzora i praćenja poslovanja, a članove uprave čine menadžeri imenovani od strane nadzornog odbora čija je uloga upravljanje i vođenje poduzeća. Nadzorni odbor čini glavnu sponu između vlasnika dionica i vrhovnih menadžera. Od njega se očekuje da uzima u obzir sve relevantne interese dioničara ali i ostalih interesno – utjecajnih skupina, posebice zaposlenika, kreditora, kupaca, dobavljača i mnogih drugih. Upravo zbog svoje specifične pozicije, nadzorni odbor preuzima tri vrste uloga u svom djelovanju: kontrolnu, stratešku i povezujuću.³⁷

School of Management – Working Paper, str. 2., prema Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 37.

³⁶ Hopt, K.J., Leyens, P.C. (2004) Bord Models in Europe, Recent Developments of Internal Corporate Governance Structures in Germany, The united Kingdom, France and Italy, ECIG Law working paper, 18, str. 1-24., prema Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 39.

³⁷ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 43.

Kontrolnu ulogu čini izbor članova uprave, nadzor i praćenje poslovanja poduzeća, kao i postignuća i rad vrhovnog menadžmenta. Strateška uloga nadzornog odbora se očituje prvenstveno potvrđivanjem predloženih strateških odluka, savjetodavnom ulogom i potporom menadžmentu u ostvarenju ciljeva poduzeća. Osim navedenog, nadzorni odbor čini i sponu između uprave i stakeholdera. S druge strane, uprava na vlastitu odgovornost donosi odluke, te je odgovorna za vođenje poslovanja.

Osnovna prednost dvorazinskog modela je neovisnost koju ima nadzorni odbor naspram uprave, što je veoma bitno kada su prava ali i mogućnosti iskazivanja vlastitih interesa manjinskih dioničara veoma male, a mogućnosti menadžmenta da ostvaruje vlastite interese naspram interesa poduzeća veoma velike.³⁸

Uspostavu posebnih komisija (pododbora) treba poticati kako bi se postigla maksimalna efikasnost poslovanja. U oba modela jača uloga komisije za reviziju te se njena važnost i kvaliteta rada prepoznaje kao jedan od ključnih pokazatelja dobrog korporativnog upravljanja.

2.4.3. Novi oblici organizacije upravljačkih struktura

Uz navedena dva modela korporativnog upravljanja, u posljednje se vrijeme, uslijed različitih pravnih i regulatornih okvira i specifičnosti korporativnog okruženja u različitim zemljama razvio i takozvani mješoviti (hibridni) model korporativnog upravljanja. Mješoviti model korporativnog upravljanja se sastoji od dva odbora: izvršnog odbora i neizvršnog odbora koji se sastaju odvojeno. Međutim, glavni izvršni direktor kao i predsjednik odbora, kao i neki izvršni direktori su istovremeno članovi i izvršnog i neizvršnog odbora, te kao takvi prisustvuju sjednicama i jednih i drugih.

³⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development (2004): OECD Principles of Corporate Governance, OECD Publications, Paris, str. 63.

3. REVIZIJSKI ODBOR KAO INTERNI MEHANIZAM KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

3.1. Revizijski odbor u sustavu korporativnog upravljanja

Kao što je naznačeno u poglavlju 2.4.1. (Jednorazinski model korporativnog upravljanja), revizijski odbor je jedan od pododbora internih mehanizama korporativnog upravljanja. Revizijski odbor osigurava kvalitetu i točnost financijskih izvještaja. Sastoji se od minimalno tri neovisna člana odbora direktora, a barem jedan od njih treba imati računovodstveno i financijsko znanje.³⁹ U uvjetima globalizacije tržišta, složenosti poslovnih transakcija, povećanih računovodstvenih i regulatornih zahtjeva te naglašene odgovornosti menadžmenta za istinito objavljivanje informacija, uloga revizijskog odbora postaje sve značajnija. Praksa osnivanja revizijskog odbora se u različitim zemljama bitno razlikuje. U nekim zemljama postoji zakonska obveza osnivanja revizijskog odbora, dok se u drugim revizijski odbor dobrovoljno osniva i djeluje. U Republici Hrvatskoj osnivanje i nadležnosti revizijskog odbora regulirani su Zakonom o reviziji.⁴⁰ Kada je revizijski odbor dovoljno dobro strukturiran i kada su mu jasno dane ovlasti, može biti od velike pomoći menadžmentu, dioničarima i interesno – utjecajnim skupinama, te internim i eksternim revizorima. U angloameričkom modelu korporativnog upravljanja, revizijski odbor je specijalizirani pododbor u okviru odbora direktora (engl. Board of Directors) i sastavljen je od neovisnih članova odbora direktora, dok u kontinentalnom modelu korporativnog upravljanja s dvorazinskom upravljačkom strukturom, nadzorni odbor imenuje revizijski odbor koji obavlja određene zadatke nadziranja i praćenja poslovanja poduzeća.⁴¹ U nastavku će se obraditi osnovne funkcije revizijskog odbora, uloga i zadaće revizijskog odbora, njegovi prednosti i nedostaci, organizacija i odgovornosti revizijskog odbora te njegovo osnivanje, članstvo i nadležnosti kako unutar Europske unije i SAD-a, tako i unutar Republike Hrvatske.

³⁹ Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb, str. 39.

⁴⁰ Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144.

⁴¹ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 384.

3.2. Odgovornosti, zadaci i aktivnosti (funkcije) revizijskog odbora

Članovi revizijskog odbora moraju ispunjavati svoje dužnosti nadziranja u nekoliko područja:⁴²

- Internih kontrola i upravljanja rizicima,
- Financijskog izvještavanja,
- Primjene zakonskih propisa i regulative,
- Procesu interne i eksterne revizije.

Revizijski odbor treba biti upoznat s prirodom, opsegom, vremenskim rasporedom i rezultatima testova kontrola koji se provode od strane internog i eksternog revizora, te s izvješćima koja se podnose menadžmentu. Sustav internih računovodstvenih kontrola treba osigurati točnost, valjanost, sveobuhvatnost računovodstvenih evidencija i izvještaja.

Prije prezentiranja financijskih informacija koje se objavljuju u financijskim izvještajima za javnost, revizijski odbor ih mora detaljno proučiti i pregledati tako da one budu potpune i u skladu s računovodstvenim politikama. S obzirom na to da investitori i druge interesne skupine donose poslovne odluke na temelju objavljenih financijskih izvještaja, a navedene aktivnosti moraju biti u funkciji zaštite njihovih interesa, granice odgovornosti se u posljednje vrijeme proširuju, štoviše, neki revizijski odbori objavljuju periodično (polugodišnje, kvartalno) financijsko izvještavanje i prognoze poslovanja.

Nadalje, jedna od dužnosti revizijskog odbora je i kontroliranje internih procesa i procedura i praćenje jesu li u skladu sa relevantnim zakonima i regulativom. U skladu s tim, revizijski odbor surađuje s menadžmentom, pravnim i poreznim savjetnicima kako bi razumio procedure i vrednovao financijske izvještaje. Jasno postavljeni standardi, zakoni i smjernice za prihvatljivo poslovno i etično ponašanje pomažu u uspostavljanje klime koja potiče točno i objektivno financijsko izvještavanje te osjećaj odgovornosti među zaposlenima.⁴³

Naposljetku, revizijski odbor mora uspostaviti komunikaciju s eksternim i internim revizorima kako bi imali pouzdane i vjerodostojne informacije za donošenje kvalitetnih poslovnih odluka.

⁴² PWC (1999): Audit Committees – Good practices for meeting market expectations, PWC, str. 17., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 394.

⁴³ PWC (1999): Audit Committees – Good practices for meeting market expectations, PWC, str. 33., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 394.

3.2.1. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u angloameričkom modelu korporativnog upravljanja

Revizijski odbor nadzire proces izvještavanja vanjskih korisnika, posebice financijska izvješća, kontrolne postupke, rizik i procedure te funkciju interne i eksterne revizije. Revizijski odbor vrši kontrolu nad menadžmentom i brine da financijski izvještaji točno prezentiraju ekonomsku aktivnost poduzeća vanjskim korisnicima.⁴⁴ Zbog svoje specifične uloge i u skladu s odgovornostima koje ima, revizijski odbor se smatra sponom između menadžmenta, interne i eksterne revizije te vanjskih korisnika. U svojim počecima, uloga revizijskog odbora bila je pratiti, nadzirati i savjetovati menadžment i eksterne revizore pri provođenju i sastavljanju revizije financijskih izvještaja, međutim velikim financijskim skandalima koje su pogodile SAD u 21. stoljeću (Enron, WorldCom, Crossing, Qwest, ...) tradicionalna uloga revizijskog odbora dobiva novi značaj.

Kao rezultat velikih korporativnih skandala koji su potresli mnoge korporacije u svijetu bila je računovodstvena reforma u poduzećima od javnog interesa, poznatija kao Sarbanes – Oxley zakon, koja je istaknula između ostalog i nove uloge i zadatke revizijskog odbora. Prema navedenom zakonu, revizijski odbor dobiva ulogu specijaliziranog pododbora u sklopu odbora direktora čija je odgovornost imenovanje eksternog revizora, ugovaranje naknade za rad eksterne revizije, te provjera neovisnosti i praćenje rada eksternog revizora.⁴⁵ Revizijski odbor ima aktivnu ulogu u razrješavanju mogućih nesuglasnosti između menadžmenta i eksternog revizora. Eksterni revizor direktno mora izvještavati revizijski odbor tokom procesa revizije, te sve revizijske i nerevizijske usluge koje on pruža moraju biti odobrene od strane revizijskog odbora. Nadalje, Sarbanes – Oxley zakon zahtjeva da u slučaju da eksterni revizor pruža klijentu savjetničke usluge, u navedenoj godini ne smije obavljati i uslugu revizije financijskih usluga. Također, revizijska tvrtka mora obavijestiti revizijski odbor o svim relevantnim računovodstvenim politikama i posljedicama njihove primjene, svim alternativnim postupcima u svezi s financijskim informacijama koji su dogovoreni sa menadžmentom te o ostalim oblicima komunikacije između eksternih revizora i menadžmenta.⁴⁶

⁴⁴ Tipurić, D. (2006): Nadzorni odbor i korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb.

⁴⁵ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

⁴⁶ Brodsky, D., Grochowski, R. B., Baker, W. R., Huber, J. (2003): The New Role of Audit Committees, Executive Action No.63: Trends in Corporate Governance, New York, str. 1., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

U SAD-u postoje i dodatni zahtjevi koji se odnose na ulogu i zadatke revizijskog odbora. Pravila New York Stock Exchange (NYSE) i NASDAQ standardi listanja na burzi osim što podupiru Sarbanes – Oxley zakon imaju i dodatne zahtjeve koje revizijski odbor mora ispunjavati. Minimum obveza i odgovornosti koje prema pravilima NYSE treba ispunjavati revizijski odbor su:⁴⁷

- osigurati i odrediti neovisnog revizora (uz odobrenje dioničara, ako je moguće) s isključivim ovlastima za odobravanje svih naknada, uvjeta i plaćanja revizora, uključujući i značajne nerevizijske usluge;
- najmanje jednom godišnje, pribaviti i pregledati revizorovo izvješće o informacijama koje su revizijskom odboru neophodne za procjenu, odnosno vrednovanje stručnosti i kompetentnosti revizora, neovisnosti revizora i kvalitete provođenja revizije;
- raspravljati o godišnjim revidiranim financijskim izvještajima s menadžmentom i eksternim revizorom;
- raspravljati o zaradama i drugim financijskim informacijama koje pripremaju analitičari ili rejting agencije;
- raspravljati o politikama uvažavajući procjenu rizika i upravljanje rizicima;
- održavati sastanke, odvojeno i periodično, s menadžmentom, s internim revizorima i s eksternim revizorom;
- u suradnji s eksternim revizorom ispitivati i istraživati bilo koji problem ili poteškoće u svezi revizije te odgovore i reakcije menadžmenta;
- utvrditi politiku angažiranja za zaposlenike ili bivše zaposlenike neovisnog, eksternog revizora;
- pribaviti mišljenje i pomoć od vanjskog pravnog, računovodstvenog ili drugog savjetnika;
- izvještavati odbor direktora.

U kontekstu uloge revizijskog odbora, njegove se aktivnosti mogu sistematizirati na sljedeći način:⁴⁸

- revizijski odbor mora razmatrati financijske aktivnosti organizacije, naročito troškove,

⁴⁷ Brodsky, D., Grochowski, R. B., Baker, W. R., Huber, J. (2003): The New Role of Audit Committees, Executive Action No.63: Trends in Corporate Governance, New York, str. 2., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

⁴⁸ Spencer Pickett, K. H. (assisted by Vinten, G.) (1997): The Internal Auditing Handbook, John Wiley & Sons, Chichester, New York, str. 105-106., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

- revizijski odbor mora istraživati proces revizije financijskih izvještaja i proces interne revizije,
- revizijski odbor mora razmatrati godišnje izvješće i revizorovo izvješće o financijskim izvještajima koji su sastavni dio godišnjeg izvješća,
- revizijski odbor također mora razmatrati adekvatnost sustava internih kontrola,
- revizijski odbor mora biti uključen u sastanke i rasprave eksternog i internog revizora.

Aktivnosti revizijskih odbora sve se više, uz eksternu reviziju, usmjeravaju i prema internoj reviziji. Institut internih revizora (IIA Global) naglašava kako revizijski odbor treba:⁴⁹

- pomoći koordinirati aktivnosti eksterne i interne revizije,
- na godišnjoj razini ocijeniti rad odjela interne revizije, uzimajući u obzir planove i izvješća odjela interne revizije,
- odobriti pravilnik interne revizije,
- sastajati se s internim revizorima.

Osnivanje i djelovanje revizijskih odbora ima brojne prednosti, ali i neke nedostatke. Prednosti postojanja i djelovanja revizijskog odbora su prikazani u tablici 2.

Tablica 2: Prednosti i nedostaci postojanja djelovanja revizijskog odbora

Prednosti postojanja i djelovanja revizijskog odbora	Nedostaci postojanja i djelovanja revizijskog odbora
Pomaže direktorima u izvršavanju njihovih uloga i zadataka	Postoji mogućnost da revizijski odbor podijeli odbor direktora
Poboljšava komunikaciju	Može zadirati u prava menadžmenta
Promovira objektivnost	Postoji objektivno nedostatak neizvršnih direktora i relevantnih stručnjaka
Promovira revizijsku profesiju dajući visoki status relevantnim revizijskim pitanjima i temama	Djelovanje revizijskog odbora zahtjeva vremenske i druge resurse
Ojačava ulogu neizvršnih direktora	Postoji opasnost da revizijski odbor bude najmanje efikasan u onim osjetljivim područjima u organizaciji koja su zapravo prioritetna

Izvor: Spencer Pickett, K. H. (assisted by Vinten, G.) (1997): The Internal Auditing Handbook, John Wiley & Sons, Chichester, New York, str. 106., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

⁴⁹ Spencer Pickett, K. H. (assisted by Vinten, G.) (1997): The Internal Auditing Handbook, John Wiley & Sons, Chichester, New York, str. 106., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 394.

3.2.2. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u Europskoj uniji

Posljednjih nekoliko godina jača utjecaj revizijskih odbora i unutar brojnih europskih korporacija. Europska komisija ističe revizijski odbor kao moćno sredstvo koje može povećati neovisnost eksternih revizora i ojačati autoritet revizora u raspravama s menadžmentom.⁵⁰ Cadbury Report⁵¹ u Velikoj Britaniji i Vienot Report⁵² u Francuskoj sadrže preporuke vezane za formiranje i aktivnosti revizijskog odbora.

Nakon što su pojedine Europske zemlje uvidjele potrebu za osnivanjem revizijskog odbora unutar korporacija, Europska unija je u Osmoj direktivi definirala potrebu za osnivanjem revizijskog odbora kao i njegove aktivnost. Člankom 39. Osme direktive Europske unije⁵³ je definirano kako subjekti od javnog interesa trebaju imati revizijski odbor sastavljen od neizvršnih članova upravljačkog tijela ili članova nadzornog tijela revidiranog subjekta s najmanje jednim članom s poznavanjem računovodstva i/ili revizije koji je neovisan. Revizijski odbor, sukladno članku 39., treba između ostalog:

- pratiti postupak financijskog izvještavanja;
- pratiti efikasnost internih kontrola poduzeća, internu reviziju (tamo gdje je to primjenjivo) i sustave upravljanja rizicima;
- nadzirati zakonsku reviziju godišnjih i konsolidiranih financijskih izvještaja;
- provoditi uvid i nadzor neovisnosti ovlaštenih revizora ili revizijskih tvrtki i posebno odredbi o dodatnim uslugama klijentu;
- obavljanje uloge koja se navodi u članku 43. (revizijski odbor odabire ovlaštenog revizora ili revizorsku tvrtku).

Posljednji stavak članka 39. Osme direktive Europske unije navodi da ovlašteni revizor ili revizijska tvrtka moraju obavijestiti revizijski odbor o svim bitnim pitanjima koja se postavljaju u zakonskoj reviziji, posebice o materijalno značajnim slabostima u internim kontrolama povezanim s procesom financijskog izvještavanja. Također, ovlašteni revizor ili revizijska tvrtka su obvezni pružati pomoć revizijskom odboru u ispunjavanju njegovih zadaća.

⁵⁰ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 387.

⁵¹ The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance (1992): The Cadbury Report: Financial Aspects of Corporate Governance, Professional Publishing Ltd, London

⁵² CNPF, AFEP (1999): The Boards of Directors of Listed Companies in France: Vienot Report I., Paris

⁵³ Direktiva 2006/43/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. svibnja 2006. o zakonskim revizijama godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja, kojom se mijenjaju direktive Vijeća 78/660/EEZ i 83/349/EEZ i stavlja izvan snage Direktiva Vijeća 84/253/EEZ, Strasbourg.

Zbog većih regulatornih potreba, ali i isticanjem uloge i važnosti revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja, od 16. travnja 2014. se Direktivom 2014/56 mijenja Osmo direktiva⁵⁴ te je donesena Uredba EU 2014/537⁵⁵ za subjekte od javnog interesa. Osnovni cilj novog europskog regulatornog okvira (Direktiva 2014/56) je harmonizacija, povećanje usporedivosti računovodstvene i revizijske profesije i djelatnosti unutar EU i poboljšanje kvalitete financijskog izvještavanja i revizije. Direktiva 2006/43/EZ Europskog parlamenta i Vijeća utvrđuje uvjete za izdavanje odobrenja i registraciju osoba koje obavljaju zakonske revizije, pravila o neovisnosti, objektivnosti i profesionalnoj etici koja se odnose na te osobe te okvir za njihov javni nadzor. Međutim, potrebno je daljnje usklađivanje tih pravila na razini Unije, što je uređeno novom Direktivom 2014/56, kako bi se omogućila veća transparentnost i predvidljivost zahtjeva koji se na te osobe primjenjuju te kako bi se osnažila njihova neovisnost i objektivnost pri izvršavanju zadaća. Također je važno povećati minimalnu razinu konvergencije u vezi s revizijskim standardima na temelju kojih se zakonske revizije provode. Nadalje, s ciljem poboljšanja zaštite investitora važno je ojačati javni nadzor ovlaštenih revizora i revizorskih društava jačanjem neovisnosti javnih nadzornih tijela Unije i dodjeljujući im odgovarajuće ovlasti, uključujući ovlast za provođenje istraga i ovlast za određivanje sankcija s ciljem otkrivanja, odvratanja od i sprečavanja kršenja primjenjivih pravila u kontekstu pružanja usluga revizije od strane ovlaštenih revizora i revizorskih društava.⁵⁶ Direktivom 2014/56, pažnja se pridaje jačanju uloge, ali i povećanju odgovornosti, revizijskog odbora.

Područje odgovornosti revizijskog odbora se proširilo na sljedeće⁵⁷:

- informiranje nadzornog tijela revizijskog subjekta o rezultatima revizije i objašnjenje doprinosa integritetu financijskih izvještaja te posebice svoje uloge u tom procesu;
- praćenje procesa financijskog izvještavanja i dostavljanje preporuka;
- praćenje učinkovitosti interne kontrole kvalitete, upravljanja rizicima, interne revizije, u pogledu financijskog izvještavanja;
- praćenje procesa revizije zakonskih ili konsolidiranih financijskih izvještaja, uglavnom nalaza i zaključaka;

⁵⁴ Direktiva 2006/43/EZ o zakonskim revizijama godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja je izmjenjena Direktivom 2014/56 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014., Strasbourg

⁵⁵ Uredba 537/2014/ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o posebnim zahtjevima zakonske revizije subjekata od javnog interesa

⁵⁶ Direktiva 2014/56/EU Europskog parlamenta i vijeća od 16. travnja 2014., Strasbourg, stavak 1.

⁵⁷ Direktiva 2014/56/EU Europskog parlamenta i vijeća od 16. travnja 2014., čl. 39.

- Ispituje i prati neovisnosti revizora, posebice obavljanje nerevizorskih usluga;
- odgovornost za postupak izbora revizora odnosno revizorskog društva te predlaže imenovanje.

Uredbom 537/201⁵⁸ je definirano da revizijski odbor treba pratiti neovisnost revizora ili revizijskog društva koje obavlja reviziju. U skladu s tim, revizor jednom godišnje mora potvrditi svoju neovisnost, te sa odborom raspraviti o svim pitanjima koja mogu utjecati na prijetnju neovisnosti ovlaštenog revizora. Također je obvezna rotacija ovlaštenog revizora ili revizorskog društva. Revizijski odbor prati prirodu usluga koje pruža revizijsko društvo ili revizor te definira vrstu usluga koje revizijsko društvo, odnosno revizor mogu pružati. U skladu s tim, Uredbom 537/201 je propisana lista zabranjenih nerevizorskih usluga, uz mogućnost da država članica uspostavi i stroža pravila. Važno je ojačati ulogu revizijskog odbora pri odabiru novog ovlaštenog revizora ili revizorskog društva kako bi glavna skupština dioničara ili članova subjekta koji je predmet revizije bila bolje informirana pri donošenju odluka. Pri tom, revizijski odbor treba odabrati najmanje dva moguća kandidata za revizijski angažman te se opravdano opredjeliti za jednog od njih.⁵⁹ Ovlašteni revizori ili revizorska društva koja obavljaju zakonsku reviziju subjekta od javnog interesa dostavljaju dodatno izvješće revizijskom odboru subjekta koji je predmet revizije u pisanom obliku.⁶⁰ Osim navedenog, cilj Uredbe 537/14 je jačanje nadležnih tijela koja su neovisna od revizorske struke, poboljšanje nadzora i jačanje transparentnosti aktivnosti nadležnih tijela koja bi trebala pomoći povećanju povjerenja ulagača.

S obzirom na to da u RH još nije usvojen novi zakon o reviziji koji bi trebao implementirati navedene odredbe EU, u ovom diplomskom radu problematika funkcioniranja revizijskih odbora će se obraditi u odnosu na važeće akte i propise u Republici Hrvatskoj.

⁵⁸ Uredba (EU) br. 537/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014., stavak 7. i 8.

⁵⁹ Uredba (EU) br. 537/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014., stavak 18.

⁶⁰ Više dostupno na: Uredba (EU) br. 537/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014., čl. 11.

3.2.3. Uloga i odgovornosti revizijskog odbora u Republici Hrvatskoj

Unutar Republike Hrvatske, obveza osnivanja revizijskog odbora je uređena Zakonom o reviziji⁶¹ za trgovačka društva od javnog interesa. U trgovačka društva od javnog interesa spadaju:⁶²

- trgovačka društva čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzi u prvoj kotaciji ili kotaciji javnih dioničkih društava,
- banke i druge financijske institucije (osiguravajuća društva, investicijski i mirovinski fondovi, mirovinska osiguravajuća društva i sl.),
- trgovačka društva od posebnog državnog interesa čiji temeljni kapital prelazi 300.000.000,00 kn prema Odluci Vlade RH o popisu trgovačkih društava od posebnog državnog interesa.

Revizijski odbor se sastoji od članova nadzornog odbora i onih koje nadzorni odbor imenuje za članove revizijskog odbora. Pritom, najmanje jedan član revizijskog odbora mora poznavati područje računovodstva i/ili revizije.⁶³ Preporuča se da revizijski odbor bude neovisan i objektivan, u skladu s time revizijski odbor bi se trebao sastojati od neizvršnih direktora, odnosno osoba koje su u takvom odnosu s društvom da se u pitanje ne može dovesti njihova neovisnost s upravom. Nadalje, osoba koja je dio revizijskog odbora treba ne smije biti rodbinski ili partnerski povezana sa društvom, primati naknade od društva i slično. Budući da zakon ne postavlja izričite uvjete, ipak postoji vjerojatnost da član revizijskog odbora bude zaposlenik društva, međutim u tom slučaju ta osoba ne smije raditi na poslovima koji su u nadležnosti revizijskog odbora. Također, vanjski član revizijskog odbora ne smije istodobno biti i revizor društva ili pružati društvu srodne usluge⁶⁴.

⁶¹ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144.

⁶² Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 27.

⁶³ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144. čl. 27.

⁶⁴ Računovodstvene, porezne i druge konzalting usluge.

Prema Zakonu o reviziji odgovornosti i zadaci revizijskog odbora su:⁶⁵

- pratiti postupak financijskog izvještavanja;
- pratiti učinkovitost sustava unutarnje kontrole, unutarnje revizije, te sustava upravljanja rizikom;
- nadgledati provođenje revizije godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih izvještaja;
- pratiti neovisnost samostalnih revizora i revizijskog društva;
- raspravljati o planovima i godišnjem izvješću unutarnje revizije te o značajnim pitanjima koja se odnose na ovo područje.

Revizijski odbor provodi uvid u dokumentaciju potrebnu za sastavljanje financijskih izvještaja kako bi provjerio jesu li izvještaji sastavljeni u skladu s računovodstvenim standardima i zakonskim propisima, provjerava odluke organa društva te komunicira s upravom društva koja snosi odgovornost za financijske izvještaje i usvaja računovodstvene politike društva, ali i surađuje s nadležnim službama društva.

U kontekstu praćenja kontrole učinkovitosti internih kontrola, interne revizije i upravljanja rizikom, revizijski odbor razmatra izvješća interne revizije koja se odnose na djelovanje internih kontrola u određenim aspektima poslovanja društva, zatim razmatra izvješća uprave o sustavu upravljanja rizicima u društvu kako bih utvrdio da su implementirane strategije i postupci upravljanja rizicima koji ugrožavaju poslovanje društva. Revizor ili revizijsko društvo koje obavlja reviziju mora obavijestiti revizijski odbor o svim značajnim slabostima unutarnje kontrole, nedostacima i nepravilnostima u vezi s procesom financijskog izvještavanja.⁶⁶

Revizijski odbor nadgleda provođenje revizije u smislu da revizorsko društvo koje revidira financijske izvještaje mora biti neovisno, objektivno i samostalno u radu, te da na njega nema utjecaj uprava i ostale interesno – povezane skupine. Revizor/revizorsko društvo koje obavlja reviziju mora obavijestiti revizijski odbor o svim problemima i poteškoćama koje se javljaju u procesu obavljanja revizije.

⁶⁵ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 28.

⁶⁶ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 29.

Revizor mora biti neovisan i nepristran prilikom obavljanja revizije, što znači da ne smije obavljati reviziju kod pravne osobe u kojoj je vlasnik udjela ili dionica, ne smije sudjelovati u vođenju knjiga i izradi financijskih knjiga u godini u kojoj obavlja reviziju, te ne smiju biti povezani s društvom na način na koji to može dovesti u pitanje njegovu neovisnost i nepristranost.⁶⁷ U skladu s prethodno navedenim, revizijski odbor kontrolira neovisnost revizora/revizorskog društva na način da provjerava jesu li ispunjeni navedeni uvjeti i pretpostavke prikupljanjem odgovarajućih izjava od revizijskog društva, ali i informacija od uprave društva.

Revizijski odbor daje preporuku za imenovanje revizora/revizorskog društva koje će obavljati reviziju financijskih izvještaja.

Revizijski odbor odobrava cjelokupnu povelju interne revizije, procjenu rizika interne revizije i povezani plan, prima priopćenja o rezultatima interne revizije, sudjeluje u imenovanju glavnog internog revizora i u ostalim značajnim pitanjima iz ovog područja.

U skladu s navedenim može se zaključiti da su zadaci i odgovornosti revizijskog odbora u Republici Hrvatskoj u potpunosti jednake zadacima i odgovornostima revizijskih odbora u svijetu.

3.3. Članstvo i organizacija revizijskog odbora

Imenovanje kvalificiranih članova revizijskog odbora je jedan od ključnih čimbenika kvalitete rada revizijskog odbora. U pravilniku revizijskog odbora bi trebale biti navedene, između ostalog i minimalne kvalifikacije članova revizijskog odbora.⁶⁸ Od članova revizijskog odbora se očekuje da budu financijski pismeni, odnosno da mogu razumijeti i čitati financijske izvještaje poduzeća. Bar jedan član revizijskog odbora treba imati računovodstvena i/ili revizijska znanja. Navedena znanja i sposobnosti se procjenjuju na temelju radnog iskustva,

⁶⁷ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 11., 21., 22.

⁶⁸ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 392.

profesionalnih kvalifikacija za računovodstvo, odnosno reviziju (stečeni certifikati) itd. Svaki imenovani član revizijskog odbora morao bi imati kvalitete navedene niže:⁶⁹

- integritet,
- spremnost da vrijeme i energiju posveti poduzeću,
- razumijevanje poslovanja, proizvoda i usluga poduzeća,
- poznavanje rizika i internih kontrola u poduzeću,
- ispitivačko i neovisno prosuđivanje te
- sposobnost ponude novih ili različitih gledišta i konstruktivnih prijedloga.

Predsjednik revizijskog odbora treba imati karakteristike vođe i sposobnosti promicanja učinkovitih radnih odnosa, trebao bi biti vješt u komunikaciji sa zaposlenima, menadžmentom, ostalim članovima odbora, ali i internom i eksternom revizijom.

Od članova revizijskog odbora se traži da budu neovisni, nepristrani i neizvršni direktori. Prema istraživanjima⁷⁰, u vodećim europskim korporacijama 70% revizijskih odbora ima tri ili četiri člana stoga se smatra da je optimalan broj članova revizijskog odbora je između tri i pet, ali taj broj nije zakonom definiran. Od revizijskog odbora se očekuje da bude dovoljno velik kako bi se osigurala ravnoteža između gledišta i iskustva, ali i dovoljno mali da bude učinkovit. Kako bi članovi revizijskog odbora bili u potpunosti nepristrani, trebaju biti neovisni od operativnog poslovanja i upravljanja poduzeća. U skladu s tim, prilikom zaposlenja potencijalnog člana u revizijski odbor, osim njegovih kvalifikacija, gleda se i njegovo ranije zaposlenje, primanje naknada od poduzeća, korištenje kredita kojeg je članu odobrilo poduzeće, moguće obiteljske veze s menadžmentom i izvršnim direktorima, sudjelovanje u vlasništvu kao dioničara, povezanost s kupcima, dobavljačima i ostalim poslovnim partnerima i slično.⁷¹

Pri utvrđivanju mandata trajanja članova revizijskog odbora treba uzeti u obzir potrebu za kontinuitetom rada odbora i potrebu da se osiguraju nove ideje u radu odbora. Uobičajeni

⁶⁹ PWC (1999): Audit Committeess – Good practices for meeting market expectations, PWC, str. 17., prema Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 392.

⁷⁰ Danska, Njemačka, Finska, Francuska, Irska, Italija, Luxemburg, Austrija, Portugal, Španjolska, Velika Britanija, Grčka, Nizozemska, Belgija i Švedska. Istraživanje je provedeno prije 1. svibnja 2004. godine i proširenja EU za novih 10 zemalja članica. Paape, L., Snoep, P., Scheffe, J., (2008): A survey into the relation between corporate governance and the internal audit function across the European Union, Eurac Bv, Rotterdam, The Netherlands

⁷¹ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 393.

mandati članova revizijskog odbora su u razdoblju od jedne do tri godine, s mogućnošću ponovnog imenovanja za drugi mandat, ali su i mogući i duži ili otvoreni mandati.

Iako broj sastanaka koje odbor održava ovisi o njegovim aktivnostima i ciljevima, praksa je pokazala da se revizijski odbori u prosjeku sastaju tri do četiri puta godišnje. Održavanjem redovitih sastanaka osigurava se mogućnost pravovremenog ispitivanja i raspravljanja relevantnih financijskih i ostalih informacija. Sudionici sastanaka revizijskog odbora, osim njegovih članova, mogu biti i direktor interne revizije, eksterni revizor, viši menadžment, direktor financija i svi ostali odgovorni za pitanja koja su tema dnevnog reda.

3.4. Odnos između revizijskog odbora i eksterne revizije

Revizijski odbor ima obvezu i odgovornost da daje preporuke neizvršnim članovima odbora direktora, odnosno članovima nadzornog odbora u svezi imenovanja i otpuštanja eksternog revizora, te odobravanja naknade i ostalih uvjeta angažmana eksternog revizora. Revizijski odbor, osim navedenog, ima obvezu definiranja politike angažmana eksternog revizora u dijelu nerevizijskih usluga.⁷² Revizor treba na početku revizije definirati relevantne osobe koje će izvješćivati o pitanjima koja će proizlaziti iz obavljanja revizijskih aktivnosti. Kao relevantne osobe, revizori najčešće određuju upravu te nadzorni odbor i revizijski odbor kao pododbor nadzornog odbora.⁷³ Revizor je dužan redovito izvještavati revizijski odbor o ključnim pitanjima koja proizlaze iz revizije, a posebice o bitnim slabostima interne kontrole u vezi s procesom financijskog izvještavanja.⁷⁴ Revizijski odbor treba imati otvorenu komunikaciju s upravom i nadzornim/upravnim odborom i odgovarati za svoj rad nadzornom/upravnim odboru.⁷⁵

Komunikacija između eksterne revizije i nadzornog odbora odnosno upravnog odbora najčešće se zbiva preko revizijskog odbora, ako je taj odbor ustrojen u društvu. Revizijski odbor je

⁷² Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 396.

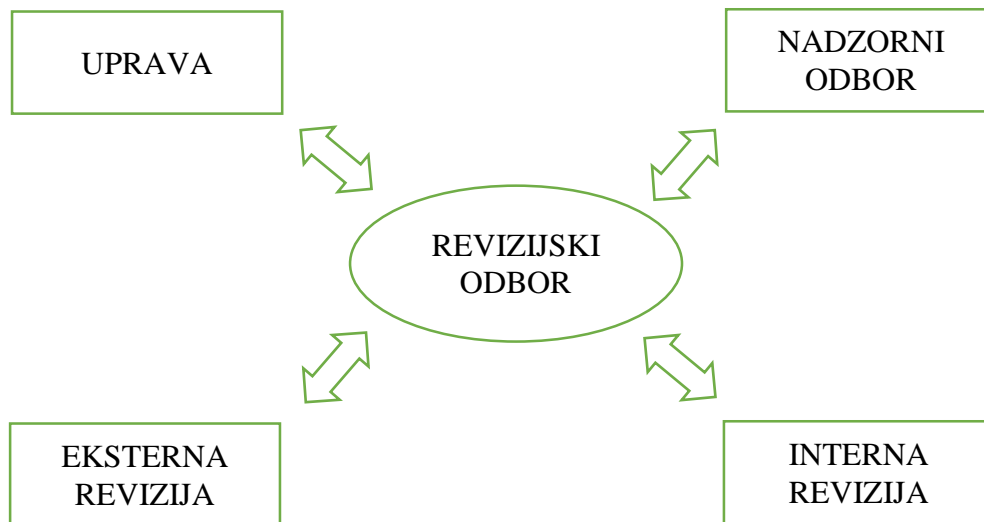
⁷³ Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija, Zagreb, str. 160.

⁷⁴ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139., Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 28.

⁷⁵ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Zagrebačka burza d.d. (2007): Kodeks korporativnog upravljanja, Zagreb, str.14.

komunikacijski kanal nadzornog odbora s internim i eksternim revizorima što je i prikazano na slici 1.

Slika 1. Revizijski odbor kao „komunikacijski kanal“ između upravljačkih struktura i eksterne/interne revizije.

Izvor: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija, Zagreb, str. 161.

3.4.1. Neovisnost, izbor, imenovanje i promjena eksternog revizora

Jedno od temeljnih revizijskih načela je načelo neovisnosti. Kako bi revizori mogli profesionalnom djelovati, potrebno je da budu neovisni, nepristrani i u potpunosti samostalni prilikom planiranja revizije, njenoj provedbi i izražavanju mišljenja. U Republici Hrvatskoj, Zakonom o reviziji⁷⁶ se regulira neovisnost revizora i njegovo moguće angažiranje na dodatnim poslovima. Prema Zakonu o reviziji, eksterni revizor ne smije obavljati reviziju kod pravne osobe u kojoj je vlasnik udjela ili dionica ili je sudjelovao u vođenju poslovnih knjiga ili izradi financijskih izvještaja za poslovnu godinu u kojoj obavlja reviziju. Nadalje, revizor ne smije biti povezan s društvom na bilo koji način u kojem može postojati dvojba o neovisnosti i nepristranosti revizije. Revizor ili revizorsko društvo koje obavlja reviziju je dužan objaviti

⁷⁶ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 21.,22.23.,25.,26.,29

izvješće o transparentnosti koje sadrži izjavu o neovisnosti revizora. Uz to, na jednak način, revizor je po članku 26. Zakona o Reviziji dužan revizijskom odboru pisanim putem potvrditi svoju neovisnost o revidiranom društvu, obavijestiti odbor o svim dodatnim uslugama pruženim revidiranom društvu, te raspraviti s revizijskim odborom sve opasnosti koje mogu narušavati neovisnost revizora ili revizorskog društva pri obavljanju revizije.

Odgovornost i zadaća revizijskog odbora je također i izbor, imenovanje ali i promjena eksternog revizora. Prilikom donošenja odluke o izboru i imenovanju eksternog revizora, revizijski odbor analizira relevantne čimbenike koje mogu utjecati na donošenje odluke. Neki od čimbenika mogu biti ugled tvrtke, znanje i iskustvo revizijske tvrtke u industriji kojoj pripada poduzeće, revizorova sposobnost da jasno, otvoreno i djelotvorno komunicira o svim relevantnim pitanjima s revizijskim odborom, sposobnost da djeluje kooperativno s menadžmentom, i tome slično.⁷⁷ Revizijski odbor prati stručnost revizora, njegove kvalifikacije, resurse i kapacitete te poznavanje značajki djelatnosti poduzeća koje obavlja uslugu eksterne revizije. Zakonom o reviziji uređeno je da revizijski odbor daje preporuke skupštini o odabiru samostalnog revizora i revizijskog društva.⁷⁸ Iako revizijski odbor ima odgovornost imenovanja eksternog revizora, Zakonom o trgovačkim društvima utvrđeno je da nadzorni odbor predlaže skupštini imenovanje revizora⁷⁹. To je sređeno na način da prilikom pripreme glavne skupštine, nadzorni odbor treba objaviti prijedlog o imenovanju eksternog revizora kojeg je prethodno utvrdio revizijski odbor. Osim izbora i imenovanja eksternog revizora, u područje ovlasti i odgovornosti revizijskog odbora spada i odlučivanje o mogućem otpuštanju ili zamjeni eksternog revizora što se događa u slučajevima narušene neovisnosti imenovanog eksternog revizora.

⁷⁷ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.str 398.-399.

⁷⁸ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144, čl. 26.

⁷⁹ Narodne novine (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 111., Narodne novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 34., Narodne novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 121., Narodne novine (2000): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 52., Narodne novine (2003): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 118., Narodne novine (2007): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 107., Narodne novine (2008): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2009): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 137., Narodne novine (2011): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 125., Narodne novine (2011): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 152., Narodne novine (2012): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 111., Narodne novine (2013): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 6., Narodne novine (2015): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 110.,čl. 275.

3.4.2. Izvještavanje revizijskom odboru i priopćavanje revizijskih rezultata i nalaza

Obveza eksternog revizora je neposredno izvještavati revizijski odbor, ako je on uspostavljen u poduzeću, o rezultatima financijskih izvještaja i svim drugim relevantnim pitanjima koja proizlaze iz revizijskog angažmana. Odbori za reviziju (ili slične podgrupe s različitim nazivima) postoje u mnogim jurisdikcijama. Iako se mogu razlikovati njihove posebne ovlasti i funkcije, komuniciranje s odborom za reviziju, gdje on postoji, postalo je ključnim elementom u revizorovom komuniciranju s onima koji su zaduženi za upravljanje.

Sukladno Međunarodnom revizijskom standardu 260⁸⁰ - Komuniciranje s onima koji su zaduženi za upravljanje načela dobrog upravljanja preporučuje se da:

- revizor bude pozivan da redovito prisustvuje sjednicama odbora za reviziju;
- predsjednik odbora za reviziju i, kada je relevantno, ostali članovi odbora za reviziju, periodično se sastaju i komuniciraju s revizorom;
- odbor za reviziju sastaje se s revizorom bez prisutnosti menadžmenta barem jednom godišnje.

U Republici Hrvatskoj je propisano Zakonom o reviziji⁸¹ da samostalni revizor ili revizijsko društvo mora izvještavati revizijski odbor o ključnim pitanjima koja proizlaze iz revizije, a posebice o značajnim slabostima interne kontrole u vezi s procesom financijskog izvještavanja. Interna kontrola nad financijskim izvještavanjem je proces uspostavljen od strane uprave poduzeća, koji postoji da bi pružio razumno uvjerenje o pouzdanosti financijskog izvještavanja i pripremi financijskih izvještaja za eksterne korisnike koji su u skladu s općeprihvaćenim računovodstvenim načelima. Iz navedenog se da zaključiti da eksterni revizor izdaje mišljenje o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja eksternim korisnicima te neovisno izvještava revizijski odbor o učinkovitosti internih kontrola nad financijskim izvještavanjem na temelju provedenih testova kontrola. Dakle, u slučaju da u poduzeću postoji revizijski odbor, eksterni revizor mora obavijestiti revizijski odbor u obliku izvješća ili posebnog pisma o svim značajnim slabostima, nedostacima i nepravilnostima interne kontrole u vezi s procesom financijskog izvještavanja. U kontekstu procjene rizika i kontrole, revizijski odbor održava sastanke s

⁸⁰ Narodne novine (2016): MRevS 260 (izmjenjen) - Izvješćivanje o revizijskim pitanjima onih koji su zaduženi za upravljanje, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 107.

⁸¹ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 144, čl. 29.

eksternim revizorima na kojima raspravlja o poslovnim rizicima koji mogu ugroziti položaj poduzeća, te o internim kontrolama i postupcima koje djeluju preventivno na nastanak rizika. Osim toga, Međunarodni revizijski standard 265⁸² - Priopćavanje nedostataka u internim kontrolama onima koji su zaduženi za upravljanje i menadžmentu, ustanovljuje posebne zahtjeve u vezi s priopćavanjem važnih nedostataka u internim kontrolama otkrivenih tijekom revizije onima koji su zaduženi za upravljanje.

Sastanci i komunikacija između revizijskog odbora i eksternog revizora traje tokom cijelog procesa revizije, od samog planiranja revizija pa sve do objave rezultata revizije. Eksterni revizor mora priopćiti revizijskom odboru sve relevantne informacije potrebne za razumijevanje financijskih izvještaja, internih procesa i kontrola, računovodstvenih politika, bitnih računovodstvenih tretmana i praksi, odstupanja koja se događaju u poslovanju a mogu biti vezana za prijevare i nelegalne radnje, kao i mnogih drugih relevantnih pitanja.

Revizor treba razmotriti revizijska pitanja od interesa za upravljanje koja su proizašla iz revizije financijskih izvještaja i priopćiti ih onima koji su zaduženi za upravljanje. Prema MrevS 260⁸³ ta pitanja uključuju:

- opći pristup i sveukupni djelokrug revizije, uključujući očekivana ograničenja ili bilo koje dodatne zahtjeve;
- odabir ili primjenu značajnijih računovodstvenih politika i prakse koja ima, ili može imati, značajne učinke na subjektive financijske izvještaje;
- moguće učinke na financijske izvještaje zbog bilo kojeg značajnog rizika i izloženosti, poput sudskog spora, kojeg treba objaviti u financijskim izvještajima;
- revizijske korekcije, neovisno je li ih, ili nije, subjekt proveo u evidencijama, a koje mogu imati, ili imaju, značajnije učinke na subjektive financijske izvještaje;
- značajne neizvjesnosti u vezi događaja i uvjeta koji mogu stvoriti značajnu sumnju u sposobnost subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem;
- neslaganja s menadžmentom u vezi pitanja koja, pojedinačno ili skupno, mogu biti značajna za subjektive financijske izvještaje ili revizorovo izvješće. To komuniciranje uključuje razmatranje je li, ili nije, pitanje razriješeno i važnost pitanja;
- očekivane modifikacije revizorovog izvješća;

⁸² Narodne novine (2009): Međunarodni revizijski standardi, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 71.

⁸³ Narodne novine (2009): Međunarodni revizijski standardi, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 71.

- ostala pitanja koja zavrjeđuju pažnju onih koji su zaduženi za upravljanje, poput značajnih slabosti u internim kontrolama, pitanja vezana za poštenje menadžmenta i uključenost menadžmenta u prijevaru;
- bilo koja druga pitanja utanačena u uvjetima obavljanja revizije.

Osim s eksternim revizorom, revizijski odbor održava redovne sastanke i s menadžmentom, predočava menadžmentu rizike koji mogu javiti u poslovanju poduzeća te traži od menadžmenta da poduzme plan akcija u smislu upravljanja rizicima. Također, raspravlja s menadžmentom o problemima koji se javljaju između menadžmenta i eksternog revizora vezanih za prihvatljivost računovodstvenih politika koje su usvojene od strane menadžmenta. U praksi često dolazi do nesuglasja između revizora i menadžmenta koje je uzrokovano pitanjem primjenjivog okvira financijskog izvještavanja. Neslaganje s upravom u pogledu primjenjivosti odabranih računovodstvenih politika, metoda njihove primjene i primjerenosti njihova objavljivanja u financijskim izvještajima može uvjetovati mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje, ali ponekad može biti i uzrokom prekida poslovne suradnje između revizora i klijenta.⁸⁴ Revizijski odbor aktivno sudjeluje u rješavanju svih značajnih pitanja financijskog izvještavanja između eksternog revizora i menadžmenta koji je odgovoran za sastavljanje financijskih izvještaja.

Prema Međunarodnom revizijskom standardu 580⁸⁵ u području revizorove odgovornosti spada i pribavljanje revizora izjave od menadžmenta koju menadžment daje izravno revizoru radi potvrđivanja određenih pitanja ili podrške revizijskim dokazima. Pisana izjava treba sadržavati izjave da je menadžment ispunio obvezu pripremanja financijskih izvještaja u skladu s okvirom financijskog izvještavanja, te da su revizoru pružene sve relevantne informacije potrebne za reviziju financijskih izvještaja. Revizijski odbor pri tom pregledava kopije izjava te raspravlja o svim spornim pitanjima nastalih između eksternog revizora i menadžmenta. U slučaju da su u revizijskom procesu angažirane dodatne osobe, eksterni revizor mora preuzeti odgovornost za njihov rad, te priopćiti revizijskom odboru uključenost dodatnih stručnjaka.

⁸⁴ Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija, Zagreb, str. 157.

⁸⁵ Narodne novine (2007): Međunarodni revizijski standardi 580 - Izjave menadžmenta, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 28.

3.5. Odnos između revizijskog odbora i interne revizije

Uzimajući u obzir djelokrug rada interne revizije i područja odgovornosti revizijskog odbora, može se zaključiti da njihova međusobna povezanost proizlazi iz zajedničke prirode njihovih ciljeva. Za razvoj funkcije interne revizije u nekoj organizaciji, iznimno je važno da interna revizija ima podršku revizijskog odbora, jednako tako i ostvarivanje temeljnih uloga i zadataka revizijskog odbora nije moguće bez oslanjanja na rezultate rada i nalaza interne revizije. Iz tog razloga interni revizori i revizijski odbor trebaju izgraditi kvalitetan odnos kako bi poboljšali efikasnost i uspješnost poduzeća. Otvorena, dvosmjerna komunikacija između revizijskog odbora i interne revizije je bitan čimbenik njihovog međusobnog odnosa. Revizijski odbor mora stvoriti pozitivnu klimu i pokazati otvorenost prema internoj reviziji u smislu prihvaćanja rješenja i savjeta u bilo kojem području poslovanja koje zahtijeva pozornost revizijskog odbora. S druge strane, interna revizija treba biti spremna na ispunjavanje konkretnih zahtjeva postavljenih od strane revizijskog odbora, a vezanih uz poslovanje interne revizije. Komunikacija između revizijskog odbora i interne revizije može se odvijati formalno i neformalno, u pisanom i usmenom obliku. Bitno je da je da je uspostavljena redovita komunikacija prema unaprijed osmišljenom planu održavanju sastanaka, ali može biti u iznimnim slučajevima, po potrebi i izvanredna.⁸⁶

3.5.1. Interakcija interne revizije s revizijskim odborom prema Međunarodnom okviru profesionalnog djelovanja

Povelja o internoj reviziji je formalni dokument koji definira svrhu, ovlasti i odgovornost interne revizije. Povelja o internoj reviziji utvrđuje položaj interne revizije unutar organizacije; definira pristup dokumentaciji, osoblju i materijalnoj imovini koju su značajni za provođenje revizije; ona također definira opseg aktivnosti interne revizije. Glavni revizor mora povremeno preispitati sadržaj povelje interne revizije i podnijeti je na odobrenje višem menadžmentu i

⁸⁶ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 419.-420.

odboru.⁸⁷ Prema zahtjevima Standarda 1111⁸⁸, glavni revizor mora izravno komunicirati i biti u izravnoj interakciji s odborom. Takva komunikacija i interakcija je osigurana kada se interni revizor sastaje s revizijskim odborom najmanje jednom godišnje.

Prema Standardu 1110⁸⁹ – Organizacijska neovisnost, glavni revizor najmanje jednom godišnje mora potvrditi odboru organizacijsku neovisnost interne revizije. Nadalje, prema Tumačenju, organizacijska neovisnost učinkovito se postiže kada glavni revizor funkcionalno odgovara odboru, a administrativno glavnom direktoru. Odgovaranje odboru u funkcionalnom smislu uključuju da odbor:⁹⁰

- odobrava povelju interne revizije,
- odobrava plan interne revizije temeljen na rizicima,
- odobrava budžet interne revizije i plan resursa,
- prima izvještaje glavnog revizora o radnom učinku funkcije interne revizije u odnosu na plan i ostala pitanja,
- odobrava odluke o imenovanju i razrješenju glavnog revizora,
- odobrava primanja glavnog revizora,
- postavlja odgovarajuće upite menadžmentu i glavnom revizoru kako bi se utvrdilo postoji li neprimjereno ograničenje djelokruga ili resursa.

Odgovarati u administrativnom smislu podrazumijeva odnos unutar rukovodeće strukture organizacije koji omogućava svakodnevni rad interne revizije što podrazumijeva⁹¹:

- izradu proračuna i računovodstva uprave,
- upravljanje ljudskim potencijalima, uključujući procjene osoblja i naknade,
- interna priopćenja i protok informacija,

⁸⁷ The Institute of Internal Auditors (2013): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na crnogorski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF%202013%20Montenegrin.pdf> , str.4. [01.04.2017.].

⁸⁸ The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf> , str.6. [01.04.2017.].

⁸⁹ The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf> , str.5. [01.04.2017.].

⁹⁰ Raspoloživo na: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF%202013%20Montenegrin.pdf> , str. 41. [01.04.2017.].

⁹¹ Raspoloživo na: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF%202013%20Montenegrin.pdf> , str. 85. [01.04.2017.].

- upravljanje politikom i postupcima interne revizije.

Nadalje, Standard 2060⁹² – Izvještavanje višeg menadžmenta i odbora tumači da glavni revizor mora periodično izvještavati viši menadžment i odbor o svrsi funkcije interne revizije, ovlastima, odgovornostima i ostvarenjima u odnosu na plan, kao i o njezinoj usklađenosti s Etičkim kodeksom i Standardima. Izvještavanje također mora uključivati pitanja ključnih rizika i kontrole, uključujući rizike prijevare, pitanja korporativnog upravljanja te ostala pitanja koja zahtijevaju pozornost višeg menadžmenta i/ili odbora, kao što moraju biti spomenute i potrebne mjere koje treba poduzeti za spomenuta odstupanja.

Iz navedenih zahtjeva Standarda i povezujućih Preporuka, može se zaključiti da revizijski odbor periodično utvrđuje strateške i operativne novosti, utvrđuje razinu rizika, postavlja pitanja vezana za sustave, postupke i kontrolu, odnosno provjerava jesu li jasno utvrđene linije izvještavanja te funkcionalna i administrativna odgovornost interne revizije. Navedenim se utvrđuje okvir unutar kojeg revizijski odbor može razmatrati ključne značajke i rezultate rada interne revizije čime se omogućuje ostvarivanje nadzorne uloge revizijskog odbora kao savjetodavnog tijela nadzornog odbora.

3.5.2. Neovisnost, izbor i procjena internog revizora

U težnji da se postigne što veći stupanj neovisnosti u djelovanju, internog revizora imenuje nadzorni odbor, odnosno revizijski odbor kao pododbor nadzornog odbora kojem je interni revizor funkcionalno odgovoran za rad.⁹³ Neovisnost znači nepostojanje uvjeta koji ugrožavaju obavljanje aktivnosti internog revizora na nepristran način. Prema Standardu 1100⁹⁴ – Neovisnost i objektivnost, interna revizija mora biti neovisna, a interni revizori moraju biti objektivni prilikom izvršavanja svojih zadaća. Nadzorna uloga revizijskog odbora doprinosi učinkovitosti interne revizije, osiguravajući joj potpuno okruženje i slobodu djelovanja. S druge strane, nadziranje funkcije interne revizije od strane revizijskog odbora i dvostrana

⁹² The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf>, str.15. [01.04.2017.].

⁹³ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 416.

⁹⁴ The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf>, str.5. [01.04.2017.].

komunikacija između revizijskog odbora i interne revizije o uočenim problemima omogućuju internoj reviziji da uvidi nedostatke i slabosti koje se javljaju u poslovanju te djeluju u smjeru njihovog ispravljanja što za posljedicu ima pozitivan utjecaj na poslovanje poduzeća kao i na kvalitetu odnosa između interne revizije i revizijskog odbora.

Kao što je već rečeno, komunikacija između revizijskog odbora i glavnog internog revizora se treba redovno odvijati. Glavni interni revizor prezentira odjel interne revizije prema van i prema članovima organizacije, glavna je i odgovorna osoba za ostvarivanje ciljeva i aktivnosti odjela interne revizije, stoga ne čudi što revizijski odbor ima interes sudjelovati u izboru i složiti se s imenovanjem glavnog internog revizora. Povezano s tim, revizijski odbor procjenjuje stručnost, znanje i iskustvo koje je potrebno za ispunjavanje odgovornosti koju obavlja glavni interni revizor. Osim navedenog, iznimno je bitno da revizijski odbor stekne uvjerenje o sposobnostima potencijalnog internog revizora da osigura efikasan rad interne revizije, kao i da ta osoba ima dovoljno autoriteta, znanja i komunikacijskih sposobnosti u ophođenju s podređenim i nadređenim osobama. Revizijski odbor najčešće odobrava i potvrđuje izbor internog revizora kojeg provodi menadžment, a rijetko kada je revizijski odbor uključen u sam odabir internog revizora.

Osim izbora glavnog internog revizora, revizijski odbor ima aktivnu ulogu u vrednovanju, odnosno procjenjivanju rezultata rada internog revizora. Procjenjivanje glavnih internih revizora se odvija periodično, održavanjem sastanaka između revizijskog odbora i glavnog internog revizora ili samim zahtjevom od strane revizijskog odbora za održavanjem prezentacija kako bi revizijski odbor na osnovu održane prezentacije mogao donijeti zaključke u pogledu obavljenog revizijskog posla.⁹⁵ Dio svojih aktivnosti, revizijski odbor treba posvetiti i razmatranju kvalifikacija i sposobnosti cjelokupnog odjela interne revizije. U tom smislu, revizijski odbor treba utvrditi jesu li članovi interne revizije primjereno educirani za poslove koje obavljaju, educiraju li se kontinuirano i jesu li članovi profesionalnih udruženja i institucija te prate li promjene koje se odvijaju unutar interne revizije.⁹⁶

⁹⁵ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 418.

⁹⁶ Tušek, B., Žager, L. (2008): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 438.

3.5.3. Procjena rizika i planovi interne revizije

Glavni interni revizor prema zahtjevima Standarda 2010⁹⁷ – Planiranje, mora utvrditi planove koji se temelje na procjeni rizika kako bi se odredili prioriteta funkcije interne revizije koji su dosljedni ciljevima organizacije. Odjel interne revizije se treba baviti rješavanjem bitnih problema i povreda načela stabilnog i sigurnog poslovanja, te je važno razlikovati prioriteta i značajna područja rizika poslovanja od onih rutinskih i jednostavnih. Upravo zbog toga glavni revizor uzima u obzir okvir organizacije za upravljanje rizicima, uključujući i razne spremnosti na rizik koje menadžment određuje za različite aktivnosti i dijelove organizacije.

Prilikom određivanja planova interne revizije, važno je uzeti u obzir i procjenu rizika što se posebice ističe u Standardu 2010 – Planiranje u kojem je objavljena i povezujuća Preporuka za rad 2010-1⁹⁸ - Povezivanje plana revizije s rizikom i izloženostima. Glavni revizor prilikom izrade plana za aktivnosti interne revizije uzima u obzir sve potencijalne revizije, podatke primljene od strane višeg menadžmenta i odbora te na temelju procjene rizika i izloženosti koji imaju utjecaj na organizaciju.

Revizijski odbor mora imati aktivnu ulogu u cjelokupnom procesu planiranja interne revizije, posebice u odobravanju planova i programa te u praćenju metodologije procjene rizika na kojoj se ti planovi temelje. Članovi revizijskog odbora moraju biti svjesni dinamičke prirode rizika te uvažavati činjenicu da će promjene u poslovanju poduzeća ili u zakonodavnom i regulatornom okviru zahtijevati i ažuriranje godišnjeg plana interne revizije.

3.5.4. Resursi i budžet interne revizije

Pri planiranju procesa interne revizije treba uzeti u obzir ograničene resurse interne revizije. Pod resursima se podrazumijevaju potrebna znanja, vještine, sposobnosti osoblja odjela interne revizije, vanjski pružatelji usluga, financijski resursi odobreni odjelu interne revizije u obliku godišnjeg budžeta, materijalni uvjeti u smislu tehnika i metoda korištenih od strane interne revizije te pruženih informacijskih tehnologija. Revizijski odbor kroz komunikaciju s glavnim

⁹⁷ The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf> , str.14. [01.04.2017.].

⁹⁸ The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary, prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf> , str.14. [01.04.2017.].

internim revizorom treba steći uvjerenje da interna revizija ima dostatan budžet i resurse koji su nužni za efikasno obavljanje zadataka i ostvarivanje ciljeva i željenih rezultata interne revizije. U skladu s tim, zadatak revizijskog odbora je razmotriti dostatnost internih revizora u odjelu s obzirom na veličinu poduzeća i djelokrug rada interne revizije, kao i kvalitetu osoblja interne revizije u smislu njihovih kvalifikacija, stručnosti, profesionalnog iskustva i razvoja.⁹⁹

3.5.5. Revizijski nalazi i preporuke

Revizijski nalazi i preporuke sastavljeni od strane interne revizije prikazuju rezultate revizijskog angažmana te poboljšavaju sustav internih kontrola, potiču inovativnost, smanjuju troškove, te postižu usklađenost sa zakonskim propisima i internim aktima. Revizijski odbor je najznačajniji interni korisnik izvješća internog revizora. Priopćenje također može biti poslano menadžmentu, zainteresiranim stranama ili stranama na koje izvještaj ima utjecaja. U skladu s priopćenjem, revizijski odbor reagira na revizijske nalaze i preporuke te poduzima određene aktivnosti. Posebna pažnja se posvećuje izvješćima o praćenju ostvarenih rezultata koje također sastavlja odjel interne revizije.¹⁰⁰

3.6. Komunikacija revizijskog odbora s menadžmentom i izvješćivanje

Uzimajući u obzir sve aktivnosti i obveze koje ima revizijski odbor, lako je zaključiti da je suradnja između revizijskog odbora i menadžmenta neizbježna. Menadžment mora dati revizijskom odboru čitav niz informacija koje su relevantne za razumijevanje procesa poslovanja poduzeća. Budući da revizijski odbor predstavlja sponu između menadžmenta i nadzornog odbora, obveza revizijskog odbora je podnositi izvješća o rezultatima svog djelovanja odboru direktora. Oblik, sadržaj i učestalost izvještavanja su ovisni o različitim okolnostima, primjerice, izvješća mogu biti opsežnija i mogu uključivati rezultate rada revizijskog odbora u više područja njegovog djelovanja i mogu se distribuirati manje često ili mogu biti sažetija i distribuirati se učestalije.¹⁰¹

⁹⁹ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 422.-423.

¹⁰⁰ Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 423.-426.

¹⁰¹ Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 404.

3.7. Zakonodavni i regulatorni okvir u Republici Hrvatskoj

U okviru ovog poglavlja se prikazuju temeljne značajke regulative vezane uz upravljanje, nadzor te unutarnju i vanjsku kontrolu trgovačkih društava u Republici Hrvatskoj. U najvećem dijelu se temeljna pravila nalaze u Zakonu o trgovačkim društvima¹⁰².

Zakon o tržištu kapitala¹⁰³ uređuje uvjete za osnivanje, poslovanje, nadzor i prestanak postojanja investicijskog društva, tržišnog peratera i operatera sustava poravnanja i/ili namire u Republici Hrvatskoj, uvjete za pružanje investicijskih usluga i obavljanje investicijskih aktivnosti i s tim povezanih pomoćnih usluga, pravila trgovanja na uređenom tržištu, uvjete za ponudu vrijednosnih papira javnosti i uvrštenje vrijednosnih papira na uređeno tržište, obveze u svezi objavljivanja informacija koje se odnose na vrijednosne papire uvrštene na uređeno tržište, zlouporabu tržišta, pohranu financijskih instrumenata i poravnanje i namiru poslova s financijskim instrumentima, ovlasti i postupanje Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga pri provođenju ovog Zakona.

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA)¹⁰⁴ je ključno regulatorno tijelo u Republici Hrvatskoj čija nadležnost uključuje i nadzor financijskog tržišta, financijskih usluga te pravnih i fizičkih osoba koje te usluge pružaju. Hanfa je samostalna pravna osoba s javnim ovlastima u okviru svog djelokruga i nadležnosti propisanih Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga i drugim zakonima. Osnovana je 2005. godine spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrijednosne papire, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za osiguranje.

¹⁰² Narodne novine (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br.111., Narodne novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 34., Narodne novine (2000): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 52., Narodne novine (2003): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 118., Narodne novine (2007): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 107.

¹⁰³ Narodne novine (2008): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 88., Narodne novine (2008): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 146., Narodne novine (2009): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 74., Narodne novine (2013): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 159., Narodne novine (2015): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 18., Narodne novine (2015): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 110., Narodne novine (2016): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 123.

¹⁰⁴ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga [internet], raspoloživo na: <http://www.hanfa.hr/o-nama/> [25.08.2017.].

Zakon o preuzimanju dioničkih društava¹⁰⁵ štiti interese i osigurava ravnopravnost dioničara prilikom preuzimanja javnih dioničkih društava.

Kao i većina zemalja, kako u svijetu tako i u Europskoj Uniji, Republika Hrvatska, pored zakonskog okvira kojim se regulira korporativno upravljanje ima i nacionalni Kodeks korporativnog upravljanja o kojem se raspravlja u nastavku.

3.8. Kodeks korporativnog upravljanja

S ciljem unaprjeđenja kulture korporativnog upravljanja, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) je u suradnji sa Zagrebačkom burzom d.d. izradila Kodeks korporativnog upravljanja te je samostalno, prateći dobru korporativnu praksu država članica Europske unije, 2011. pokrenula izradu Godišnjeg izvještaja o korporativnom upravljanju. Osnovni cilj Kodeksa korporativnog upravljanja je prvenstveno razvoj bolje investicijske klime, zaštita manjinskih dioničara, transparentnije tržište i povećanje konkurentnosti društva dobrim korporativnim upravljanjem te nadziranjem poslovnih i upravljačkih funkcija dioničkih društva.

Iako su preporuke Kodeksa neobvezujućeg karaktera, društva čije dionice kotiraju na burzi moraju dati izjavu jesu li postupala u skladu s preporukama danima u Kodeksu, odnosno ako nisu, moraju objasniti zašto nisu postupila u skladu s odredbama Kodeksa.¹⁰⁶ Navedeni pristup „postupi ili objasni“ znači da trgovačka društva koja uvrštavaju svoje vrijednosne papire na burze moraju objaviti primjenjuju li preporuke Kodeksa, odnosno moraju objasniti zašto ih ne primjenjuju ako to ne rade.

Temeljna načela Kodeksa korporativnog upravljanja podrazumijevaju:¹⁰⁷

- Transparentnost poslovanja,

¹⁰⁵ Narodne novine (2007): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 109., Narodne novine (2009): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 36., Narodne novine (2012): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 108., Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 90., Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 99., Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 148.

¹⁰⁶ Narodne novine (2003): Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 118., čl. 272.

¹⁰⁷ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Zagrebačka burza d.d. (2016): Kodeks korporativnog upravljanja, Zagreb, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Zagrebačka burza, str.6.

- Jasno razrađene procedure za rad nadzornog odbora, uprave i drugih organa i struktura koje donose važne odluke,
- Učinkovita unutarnja kontrola,
- Učinkovit sustav odgovornosti.

Od samog nastanka pa sve do danas Kodeks korporativnog upravljanja je znatno utjecao na napredak glede unaprjeđenja kulture korporativnog upravljanja uvrštenih društava. Prvenstveno, Kodeks je postao sastavni dio obveza izvještavanja društava uvrštenih na Zagrebačku burzu, tj. primjenjuje se na sve izdavatelje čije su dionice uvrštene na uređeno tržište. Kodeks je 2010. godine revidiran kako bi se uskladio s regulatornim aktualnostima i načelima europskih direktiva iz područja korporativnog upravljanja.¹⁰⁸ Iako su Kodeks i godišnji upitnik (koji je sastavni dio Kodeksa) obvezni za sva društva čije su dionice uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze, te moraju biti objavljeni na internetskim stranicama društava i dostavljeni Burzi koja će ga objaviti na svojim internetskim stranicama, preporuka je da ga slijede i druga društva koja žele unaprijediti svoje poslovanje u skladu s dobrom praksom korporativnog upravljanja.

U ovom radu u okviru empirijskog dijela istraživanja analizirat će se sljedeće grupe pitanja iz godišnjeg upitnika:

- 1) Pitanja vezana za usklađenost revizijskog odbora s kodeksom korporativnog upravljanja:
 - Je li nadzorni odnosno upravni odbor ustrojio komisiju za reviziju (revizijski odbor)?
 - Je li većina članova komisije iz redova neovisnih članova nadzornog odbora? (ako ne, objasniti)
 - Je li komisija pratila integritet financijskih informacija društva, a osobito ispravnost i konzistentnost računovodstvenih metoda koje koristi društvo i grupa kojoj pripada, uključivši i kriterije za konsolidaciju financijskih izvještaja društava koja pripadaju grupi? (ako ne, objasniti)
 - Je li komisija procijenila kvalitetu sustava unutarnje kontrole i upravljanja rizicima, s ciljem da se glavni rizici kojima je društvo izloženo (uključujući i rizike povezane s pridržavanjem propisa) na odgovarajući način identificiraju i javno objave te da se njima na odgovarajući način upravlja? (ako ne, objasniti)
 - Je li komisija radila na osiguranju učinkovitosti sustava unutarnje revizije, osobito putem izrade preporuka prilikom odabira, imenovanja, ponovnog imenovanja i smjene rukovoditelja odjela

¹⁰⁸ Zagrebačka burza d.d. (2014): Kodeks korporativnog upravljanja: Izvještaj 2014., Zagreb, Zagrebačka burza, str.5.

za unutarnju reviziju i glede sredstava koja mu stoje na raspolaganju, i procjene postupanja rukovodećeg povodom nalaza i preporuka unutarnje revizije? (ako ne, objasniti)

- Ako u društvu funkcija unutarnje revizije ne postoji, je li komisija izvršila procjenu potrebe za uspostavom takve funkcije? (ako ne, objasniti)
- Je li komisija nadgledala neovisnost i objektivnost vanjskog revizora, osobito glede rotacije ovlaštenih revizora unutar revizorske kuće i naknada koje društvo plaća za usluge vanjske revizije? (ako ne, objasniti)
- Je li komisija pratila prirodu i količinu usluga koje nisu revizija, a društvo ih prima od revizorske kuće ili s njome povezanih osoba? (ako ne, objasniti)
- Je li komisija izradila pravila o tome koje usluge vanjska revizorska kuća i s njome povezane osobe ne smije davati društvu, koje usluge može davati samo uz prethodnu suglasnost komisije, a koje usluge može davati bez prethodne suglasnosti? (ako ne, objasniti)
- Je li komisija razmotrila učinkovitost vanjske revizije i postupke višeg rukovodećeg kadra s obzirom na preporuke koje je iznio vanjski revizor? (ako ne, objasniti)
- Je li komisija za reviziju osigurala dostavu kvalitetnih informacija ovisnih i povezanih društava te trećih osoba (kao što su stručni savjetnici)? (ako ne, objasniti)

2) Pitanja vezana za usklađenost revizije i mehanizama unutarnje kontrole s kodeksom korporativnog upravljanja:

- Ima li društvo vanjskog revizora?
- Je li je vanjski revizor društva vlasnički ili interesno povezan sa društvom?
- Je li vanjski revizor društva, pruža društvu, sam ili putem povezanih osoba, druge usluge?
- Je li društvo javno objavilo iznose naknada plaćenih vanjskim revizorima za obavljenju reviziju i za druge pružene usluge? (ako ne, objasniti)
- Ima li društvo unutarnje revizore i ustrojen sustav unutarnje kontrole? (ako ne, objasniti)

4. ISTRAŽIVANJE UČINKOVITOSTI REVIZIJSKOG ODBORA KAO MEHANIZAMA KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

Svrha ovog istraživanja je analizirati ulogu revizijskog odbora, kao i njegovu učinkovitost na korporativno upravljanje poduzeća koja kotiraju na burzi. Istraživanje se temelji na podacima iz godišnjih upitnika korporativnog upravljanja svih poduzeća koja su kotirala na burzi tijekom 2013. i 2014. godine. Također, prikupljeni su i podaci o vrsti revizijskog društva koje revidira analizirano poduzeće s Burze, kao i podaci za analizu povrata na imovinu, povrata na kapital i veličine poduzeća.

4.1. Pregled prethodnih istraživanja

Procjena učinkovitosti revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja tema je brojnih različitih istraživanja, a u nastavku će se dati pregled nekolicine istraživanja koja su korištena kao podloga za izradu empirijskog dijela istraživanja u ovom radu..

Aanu, Odianonsen i Foyeke¹⁰⁹ provode istraživanje o učinkovitosti revizijskog odbora i njegovom utjecaju na poslovanje poduzeća u Nigeriji. Istraživanje je provedeno na temelju 25 proizvodnih poduzeća u razdoblju od 2004. do 2011. godine. Koristeći Pearsonov koeficijent linearne korelacije i F-test multiple (višestruke) regresije, utvrđeno je da mjere učinkovitosti revizijskog odbora (kao što su neovisnost, broj članova odbora i kompetitivnost članova) značajno utječu na performanse poduzeća.

Akeel i Dennis¹¹⁰ provode istraživanje o upravljačkim karakteristikama i efektivnosti revizijskog odbora. Empirijsko istraživanje je provedeno na uzorku od 180 poduzeća listanih na Australskoj burzi u razdoblju od 2004. do 2009. godine. Temeljem višestruke regresije, utvrđeno je da veća neovisnost i kompetentnost revizijskog odbora utječe na veći integritet financijskih izvještaja.

¹⁰⁹Aanu, O. S., Odianonsen, I. F., Foyeke, O. I. (2014): Effectiveness of Audit Committee and Firm Financial Performance in Nigeria: An Empirical Analysis, *Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice*, 2014 (2014)

¹¹⁰ Akeel M. Lary, Dennis T. W., (2012): Governance characteristics and role effectiveness of audit committees, *Managerial Auditing Journal*, 27(4), str. 336-354,

U Hrvatskoj su istraživanje o mehanizmima korporativnog upravljanja proveli Tušek, Filipović i Pokrovac¹¹¹. Empirijsko istraživanje na temu „Uloga revizijskog odbora u povećanju efikasnosti eksternih i internih mehanizama korporativnog upravljanja“ je provedeno u razdoblju od svibnja 2007. do siječnja 2008. godine nad 50 dioničkih i 50 revizijskih društava. Koristeći deskriptivnu statistiku i t-test za nezavisne uzorke došli su do zaključka da revizijski odbor, kao pododbor nadzornog odbora, utječe na veću efikasnost eksterne revizije i nadzornog odbora.

Nadalje, Tušek, Filipović, I. i Filipović, D.¹¹² su istraživali problematiku odnosa eksterne revizije i nadzornog odbora. Empirijsko istraživanje je provedeno na temu „Istraživanje odnosa eksterne revizije i nadzornog odbora u Republici Hrvatskoj“ u razdoblju od svibnja 2007. do siječnja 2008. godine nad 50 dioničkih i 50 revizijskih društava. Koristeći deskriptivnu statistiku i t-test za nezavisne uzorke, Kruskal- Wallis test i analizu varijance (ANOVA) došli su do zaključka da eksterna revizija doprinosi učinkovitosti nadzornog odbora, ali i nadzorni odbor doprinosi učinkovitosti eksterne revizije.

Osim navedenog, Vuko, Maretić i Čular¹¹³ su proveli istraživanje na temu „Uloga i efikasnost revizijskog odbora u korporativnom upravljanju“ za razdoblje od 2007. do 2012. godine nad 78 kreditnih institucija listanih na Zagrebačkoj burzi. Koristeći Pearsonov koeficijent linearne korelacije, došli su do zaključka da ne postoji pozitivna veza između učinkovitosti revizijskog odbora i uspješnosti kreditnih institucija. Međutim, ustanovljeno je da tokom godina raste efikasnost revizijskog odbora. Istraživanjem je također obuhvaćen odnos revizijskog odbora i izbora revizijskog društva, te je koristeći Mann – Whitney U-test ustanovljeno da kreditne institucije revidirane od strane društava iz Velike četvorke imaju veću razinu učinkovitosti revizijskog odbora od ostalih revizijskih društava.

¹¹¹ Tušek, B., Filipović, I., Pokrovac, I. (2008): Uloga revizijskog odbora u povećanju efikasnosti eksternih i internih mehanizama korporativnog upravljanja, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.

¹¹² Tušek, B., Filipović, I., Filipović, D. (2009): Istraživanje odnosa eksterne revizije i nadzornog odbora u Republici Hrvatskoj, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.

¹¹³ Vuko, T., Maretić, M., Čular, M. (2015): The Role and Effectiveness of Audit Committee in Corporate Governance of Credit Institutions, International Scholarly and Scientific Research & Innovation, 9(4)

4.2. Opis uzorka

Empirijsko istraživanje provedeno je nad poduzećima koja su uvrštena na uređeno tržište Zagrebačke burze. Istraživanje je provedeno za razdoblje od 2013. do 2014. godine.

Na datum 31. 12. 2013. od 165 društava uvrštenih na uređeno tržište, 162 društva bila su obveznici Kodeksa korporativnog upravljanja. Međutim, do isteka roka za dostavu upitnika dio društava izvršten je s Burze, a dio društava prešao je u drugi trgovinski segment. Slijedom toga, društava koja su bila obvezna ispuniti upitnik i dostaviti ga do dana dostave godišnjeg izvještaja za 2013. bilo je 154, od čega je upitnike dostavilo 127 društava, tj. 82,5% a njih 88 u roku.

Na datum 31. 12. 2014. od 152 društva uvrštena na uređeno tržište, upitnike je dostavilo 114 društava, odnosno 75,00% (što predstavlja blagi pad u odnosu na godinu ranije, kada je 82,5% društava dostavilo upitnike). U roku je upitnike dostavilo 77 društava, dok njih 38 nisu dostavila upitnik.

Podaci potrebni za istraživanje prikupljeni su iz godišnjih upitnika o Kodeksu korporativnog upravljanja i godišnjih izvješća poduzeća koja kotiraju na burzi preuzetih sa web stranica Zagrebačke burze te pripadajućih revizijskih izvještaja preuzetih iz Registra godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

4.3. Opis statističke metodologije

Prilikom obrade podataka korišten je MS Excel te programski paket IBM SPSS Statistics, verzija 20. U svrhu testiranja istraživačkih hipoteza, obrađeni su podaci kroz deskriptivnu statistiku, te su se testirale hipoteze za dva nezavisna uzorka, korišten je koeficijent linearne korelacije i višestruka (multipla) regresija. Sve tablice i grafikoni priloženi u istraživanju su rezultat obrade, odnosno izračuna autora prema prikupljenim podacima.

Deskriptivna statistika je metoda kojom se dobiveni podaci uređuju i grupiraju, da bi se dobile informacije o varijablama kojima će se utvrđivati utemeljenost hipoteza. Podaci se prikazuju u tabličnim i grafičkim oblicima, koji omogućavaju i olakšavaju donošenje zaključaka o pojavama. Pomoću deskriptivne statistike je obrađena hipoteza H1.

Pod pojmom korelacija podrazumijeva se međuzavisnost ili povezanost slučajnih numeričkih varijabli. Korelacija može biti pozitivna i negativna. Pozitivna korelacija je prisutna kada rast

jedne varijable prati rast druge promatrane varijable, dok za negativnu korelaciju vrijedi obrnuto. Vrijednost koeficijenta linearne korelacije kreće se u intervalu $-1 \leq r \leq 1$. U skladu sa veličinom koeficijenta r , može se zaključiti smjer i intenzitet linearne korelacije među promatranim varijablama. Ako koeficijent ima krajnju vrijednost 1 i -1 tada postoji funkcionalna negativna/pozitivna korelacija. U rasponu između 0,8 i 1, te -0,8 i -1 korelacija je jaka negativna/pozitivna, između -0,8 i -0,5 te 0,5 i 0,8 je srednje jaka negativna/pozitivna korelacija, te je u rasponu -0,5 i 0, te 0 i 0,5 slaba negativna/pozitivna korelacija.¹¹⁴

Rank biserijalnom korelacijom, koja je veoma slična Pearsonovom koeficijentu linearne korelacije, testira se hipoteza H2. Rank biserijalna korelacija je veoma slična Pearsonovom koeficijentu linearne korelacije, samo što se ona koristi kada se ispituje korelacija između jedne kontinuirane varijable (učinkovitost revizijskog odbora) i jedne dihotomne varijable (u ovom slučaju ispitivanje neovisnosti članova revizijskog odbora).

Pearsonovim koeficijentom linearne korelacije se testira se hipoteza H3.

Metoda linearne regresije je način da se pronađe analitičko-matematički oblik veze između jedne zavisne (regresand) varijable i jedne ili više nezavisnih (regresorskih) varijabli, a osim toga, na temelju tog modela mogu se vršiti i određena predviđanja.¹¹⁵ Regresijski modeli mogu biti linearni i nelinearni, a mogu se razlikovati jednostavna (jednostruka) i višestruka (multipla) regresija, koje se razlikuju u broju nezavisnih varijabli. U ovom radu je prilikom analize hipoteze H3 korištena višestruka regresija, pod pretpostavkom linearne veze između varijabli.

Mann – Whitney U - test za dva nezavisna uzorka se mjeri pomoću redosljedne skale te je uz pomoć navedenog testa analizirana hipoteza H4.

¹¹⁴ Pivac, S. (2010): Statističke metode, Ekonomski fakultet Split, Split, str 238.

¹¹⁵ Pivac, S. (2010): Statističke metode, Ekonomski fakultet Split, Split, str 253.

4.4. Analiza i rezultati istraživanja

4.4.1. Ustrojenost revizijskog odbora u hrvatskim poduzećima

Unutar Republike Hrvatske, obveza osnivanja revizijskog odbora je uređena Zakonom o reviziji¹¹⁶ za sva trgovačka društva od javnog interesa¹¹⁷. S obzirom da je zakon na snazi već dugi niz godina, za pretpostaviti je da će većina poduzeća koja kotiraju na burzi imati uspostavljen revizijski odbor.

Nadzorni odbor treba osnovati komisiju za reviziju (revizijski odbor) radi detaljnog analiziranja financijskih izvještaja, nadgledanja provođenja revizije godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih izvještaja, praćenja neovisnosti samostalnih revizora i revizijskog društva, pružanja podrške računovodstvu društva te uspostave dobre i kvalitetne unutarnje kontrole u društvu.

Za utvrđivanje broja poduzeća koja kotiraju na burzi i imaju ustrojen revizijski odbor, koristila se deskriptivna metoda.

Postavljene su hipoteze:

H₀... većina poduzeća koja kotiraju na burzi nisu ustrojila revizijski odbor.

H₁... većina poduzeća koja kotiraju na burzi su ustrojila revizijski odbor.

Za detaljniju analizu i obradu podataka, analizirati će se ustrojenost revizijskog odbora u poduzećima koja kotiraju na burzi posebno na razini 2013. i 2014. godine.

Na razini 2013. godine, kao što je prikazano u tablici 3., od ukupno 154 poduzeća koja su kotirala na burzi, njih 27 nije objavilo godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja. Od 127 poduzeća koja su objavila godišnji upitnik, na pitanje je li nadzorni odnosno upravni odbor

¹¹⁶ Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146., Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139. , Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144.

¹¹⁷ Prema Zakonu o Reviziji, u trgovačka društva od javnog interesa spadaju: trgovačka društva čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzi u prvoj kotaciji ili kotaciji javnih dioničkih društava, banke i druge financijske institucije (osiguravajuća društva, investicijski i mirovinski fondovi, mirovinska osiguravajuća društva i sl.),trgovačka društva od posebnog državnog interesa čiji temeljni kapital prelazi 300.000.000,00 kn prema Odluci Vlade RH o popisu trgovačkih društava od posebnog državnog interesa.

ustrojio komisiju za reviziju (revizijski odbor) pozitivno je odgovorilo 85 poduzeća, odnosno 66,90% od ukupnog broja objavljenih upitnika, a 42 poduzeća, odnosno 33,10 % je odgovorilo negativno.

Tablica 3: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju) u 2013. godini

Je li nadzorni odnosno upravni odbor ustrojio komisiju za reviziju (revizijski odbor)?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	42	27,3	33,1	33,1
	DA	85	55,2	66,9	100,0
	Ukupno	127	82,5	100,0	
Nedostaje		27	17,5		
Ukupno		154	100,0		

Izvor: Izrada autorice

U tablici 4., može se vidjeti da od ukupno 152 poduzeća koja kotiraju na burzi u 2014. godini, njih 38 nije objavilo godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja. Od ukupno 114 objavljenih upitnika, 75 poduzeća, odnosno 65,80% je odgovorilo da je komisija za reviziju ustrojena, dok je njih 39, odnosno 34,20% odgovorilo da nisu ustrojili komisiju za reviziju.

Tablica 4: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju) u 2014. godini

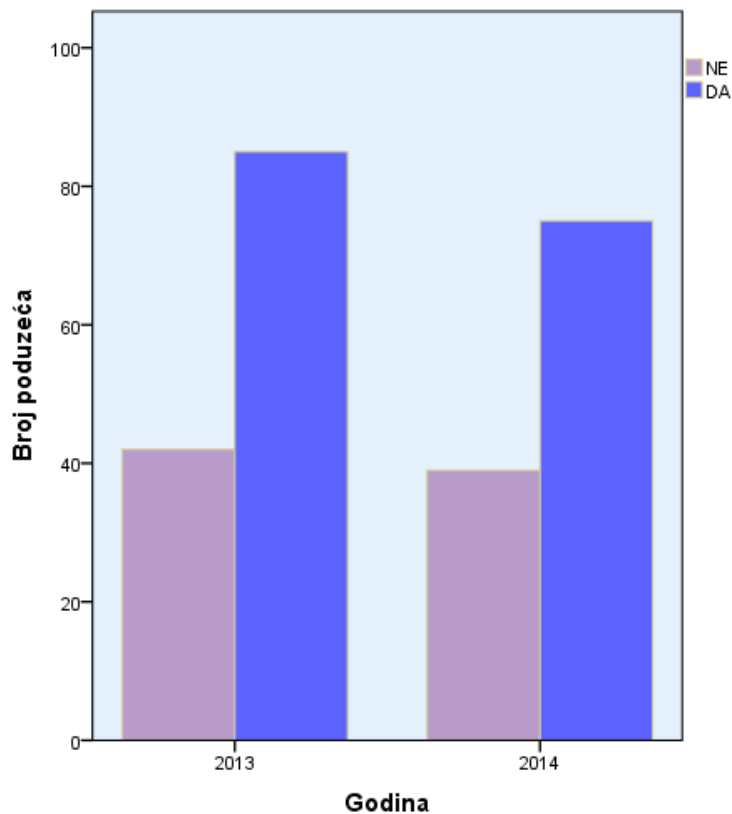
Je li nadzorni odnosno upravni odbor ustrojio komisiju za reviziju (revizijski odbor)?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	39	25,7	34,2	34,2
	DA	75	49,3	65,8	100,0
	Ukupno	114	75,0	100,0	
Nedostaje		38	25,0		
Ukupno		152	100,0		

Izvor: Izrada autorice

Iz navedenog se može zaključiti da u 2014. godini više poduzeća nije objavilo godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja iako je njegova objava obvezna za sva poduzeća koja kotiraju na burzi, te je u 2013. godini u odnosu na 2014. godinu revizijski odbor imalo osnovano više poduzeća za 1,1 postotni poen. Iako se struktura poduzeća promijenila, neka su izvrštena s burze, dok su druga uvrštena, uočen je blagi pad u 2014. godini u odnosu na 2013.

Navedeno je vidljivo na grafikonu 1.

Grafikon 1: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju)

Izvor: Izrada autorice

Dakle, na temelju rezultata deskriptivne analize za 2013. i 2014. godinu može se prihvatiti hipoteza H1 da većina poduzeća koja kotiraju na Zagrebačkoj burzi ima ustrojen odbor za reviziju.

Također, treba naglasiti da je dio poduzeća koja su izjavila da nemaju revizijski odbor u objašnjenju navelo da su u postupku pripremnih radnji za osnivanje revizijskog odbora, dok su drugi odgovorili da poslove revizijskog odbora obavlja nadzorni odbor.

4.4.2. Indeks razine učinkovitosti revizijskog odbora

Indeks razine učinkovitosti revizijskog odbora (IURO) je indeks koji mjeri postojanje pozitivnih odgovora, tj. razinu usklađenosti s kodeksom godišnjeg upitnika o kodeksu korporativnog upravljanja, a odnose se na pitanja vezana za revizijski odbor. U godišnjem upitniku o Kodeksu korporativnog upravljanja, 11 pitanja odnosi se na pitanja koja se vezana za revizijski odbor, što znači da IURO sačinjava sveukupno 11 elemenata.

Pitanja iz godišnjeg upitnika o Kodeksu korporativnog upravljanja koja su vezana za revizijski odbor su navedena u poglavlju 3.8.1. Godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja.

Indeks razine učinkovitosti revizijskog odbora izračunava se tako da se stavi u odnos broj pozitivno odgovorenih pitanja iz Godišnjeg upitnika o Kodeksu korporativnog upravljanja (ΣRO) i maksimalni broj pitanja (MaxRO) koji bi trebao biti pozitivno odgovoren. Odnos je prikazan formulom:

$$IURO = \frac{\Sigma RO}{MaxRO} \quad (1)$$

Objašnjenje oznaka:

IURO – indeks razine učinkovitosti revizijskog odbora,

ΣRO – broj pozitivno odgovorenih pitanja iz Godišnjeg upitnika o Kodeksu korporativnog upravljanja,

MaxRO – maksimalni broj pitanja.

Svako pozitivno odgovoreno pitanje dobiva 1 bod, dok negativno odgovoreno pitanje dobiva 0 bodova. Svaka stavka ima jednaku vrijednost, stoga je koeficijent svake stavke 1. Maksimalan broj bodova je 11.

Tablica 5: Indeks učinkovitosti korporativnog upravljanja

Indeks učinkovitosti korporativnog upravljanja		2013	2014
N	Ispravno	175	92
	Nedostaje	131	62
Prosječan IUOR		0,66	0,65
Medijan		0,73	0,73
Mod		0,64	0,64 ^a

^a Postoji više modela. Prikazana je najmanja vrijednost
Izvor: Izrada autorice

Od ukupnog broja poduzeća listanih na burzi u razdoblju između 2013. i 2014. godine, njih 65 nije objavilo upitnik godišnjeg kodeksa korporativnog upravljanja. Izdvojena su poduzeća koja nisu dala odgovor na navedena pitanja, točnije njih 66. Analizom Indeksa razine učinkovitosti revizijskog odbora dolazi se do podataka o prosječnom rangu učinkovitosti revizijskih odbora u poduzećima koja kotiraju na Zagrebačkoj burzi, koji iznosi 66%. Iz tablice 5. također je

vidljivo da medijan iznosi 0,73 što znači da 50% kreditnih institucija iz uzorka ima 73% pozitivnih odgovora ili manje, dok ostalih 50% kreditnih institucija ima 73% pozitivnih odgovora ili više. Najčešća vrijednost Indeksa razine učinkovitosti revizijskog odbora je 64%.

Usporedbom Indeksa učinkovitosti korporativnog upravljanja, može se doći do zaključka da nema velike razlike u vrijednostima između 2013. i 2014. godine. Prosječna vrijednost Indeksa korporativnog upravljanja je bila za 1 postotni poen veća u 2013. u odnosu na 2014. godinu, dok se vrijednosti medijana i moda nisu mijenjale.

Analizirajući detaljnije odgovore na pitanja iz Godišnjeg upitnika o kodeksu korporativnog upravljanja na razini 2013. i 2014. godine, nakon što se izoliraju poduzeća koja nisu objavila upitnik, dolazi se do sljedećih zaključaka:

- 66,40 % društava koje kotiraju na burzi imaju ustrojen revizijski odbor.
- U 32,90 % društava većina članova revizijskog odbora je iz redova neovisnih članova nadzornog odbora.
- 71,30 % revizijskih odbora pratilo je integritet financijskih informacija društva, a osobito ispravnost i konzistentnost računovodstvenih metoda koje koristi društvo i grupa kojoj pripada, uključivši i kriterije za konsolidaciju financijskih izvještaja društava koja pripadaju grupi.
- 69,00 % revizijskih odbora procijenilo je kvalitetu sustava unutarnje kontrole i upravljanja rizicima, s ciljem da se glavni rizici kojima je društvo izloženo (uključujući i rizike povezane s pridržavanjem propisa) na odgovarajući način identificiraju i javno objave te da se njima na odgovarajući način upravlja.
- 44,00% revizijskih odbora je radilo na osiguranju učinkovitosti sustava unutarnje revizije, osobito putem izrade preporuka prilikom odabira, imenovanja, ponovnog imenovanja i smjene rukovoditelja odjela za unutarnju reviziju i glede sredstava koja mu stoje na raspolaganju, i procjene postupanja rukovodećeg povodom nalaza i preporuka unutarnje revizije.
- 41,70 % revizijskih odbora je izvršilo procjenu potrebe za uspostavom funkcije unutarnje revizije, ukoliko ta funkcija ne postoji.
- 65,60 % revizijskih odbora je nadgledalo neovisnost i objektivnost vanjskog revizora, osobito glede rotacije ovlaštenih revizora unutar revizorske kuće i naknada koje društvo plaća za usluge vanjske revizije.

- 35,90 % revizijskih odbora pratilo je prirodu i količinu usluga koje nisu revizija, a društvo ih prima od revizijske kuće ili s njome povezanih osoba.
- 23,60 % revizijskih odbora izradilo je pravila o tome koje usluge vanjska revizijska kuća i s njome povezane osobe ne smije davati društvu, koje usluge može davati samo uz prethodnu suglasnost komisije, a koje usluge može davati bez prethodne suglasnosti.
- 66,80 % revizijskih odbora razmotrilo je učinkovitost vanjske revizije i postupke višeg rukovodećeg kadra s obzirom na preporuke koje je iznio vanjski revizor.
- 57,40 % revizijskih društava osiguralo je dostavu kvalitetnih informacija ovisnih i povezanih društava te trećih osoba (kao što su stručni savjetnici).

4.4.3. Neovisnost članova revizijskog odbora i učinkovitost revizijskog odbora

Revizijski odbor sastoji se od članova nadzornog odbora i članova imenovanih od nadzornog odbora. U članku 39. Osme direktive Europske unije¹¹⁸ navodi se da subjekti od javnog interesa trebaju imati revizijski odbor sastavljen od neizvršnih članova upravljačkog tijela ili članova nadzornog tijela revidiranog subjekta s najmanje jednim neovisnim članom s poznavanjem računovodstva i /ili revizije. U Republici Hrvatskoj, uvažavajući međunarodna iskustva, preporuča se da revizijski odbor bude sastavljen od neizvršnih direktora (odvojenih od operativnog poslovanja), odnosno osoba koje su u takvom odnosu s društvom koji ne može dovesti u pitanje njihovu neovisnost s upravom. Neovisnost članova revizijskog odbora ima direktan utjecaj na učinkovitost revizijskog odbora jer se tako smanjuje mogućnost manipulacije podacima i zlorabe menadžerske moći.

Tablica 6: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini

Je li većina članova komisije iz redova neovisnih članova nadzornog odbora?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	77	50,0	67,5	67,5
	DA	37	24,0	32,5	100,0
	Ukupno	114	74,0	100,0	
Nedostaje		40	26,0		
Ukupno		154	100,0		

Izvor: Izrada autorice

¹¹⁸ Direktiva 2014/56/EU Europskog parlamenta i vijeća od 16. travnja 2014., Strasbourg

Na pitanje je li većina članova revizijskog odbora (komisije za reviziju) iz redova neovisnih članova nadzornog odbora, od 154 poduzeća koja kotiraju na burzi u 2013. godini, za 40 poduzeća nema odgovora. Od toga, 27 poduzeća nije dostavilo upitnik, a 13 poduzeća nije dalo odgovor na navedeno pitanje. Od ukupnog broja poduzeća koja su odgovorila na navedeno pitanje, 77 poduzeća, odnosno 67,50% je imalo negativan odgovor, dok je 37 poduzeća, 32,50% imalo pozitivan odgovor da su članovi revizijskog odbora neovisni. Od 77 poduzeća koja su odgovorila negativno na navedeno pitanje, njih 42 je na pitanje broj 33. izjavilo da nije uspostavilo revizijski odbor u društvu, a ostatak od 35 poduzeća su odgovorili da većina članova nije neovisna.

Slijedeća tablica prikazuje rezultate odgovora nakon što su izdvojena poduzeća koja nisu objavila godišnji upitnik i ona koja su izjavila da nemaju uspostavljen revizijski odbor.

Tablica 7: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini

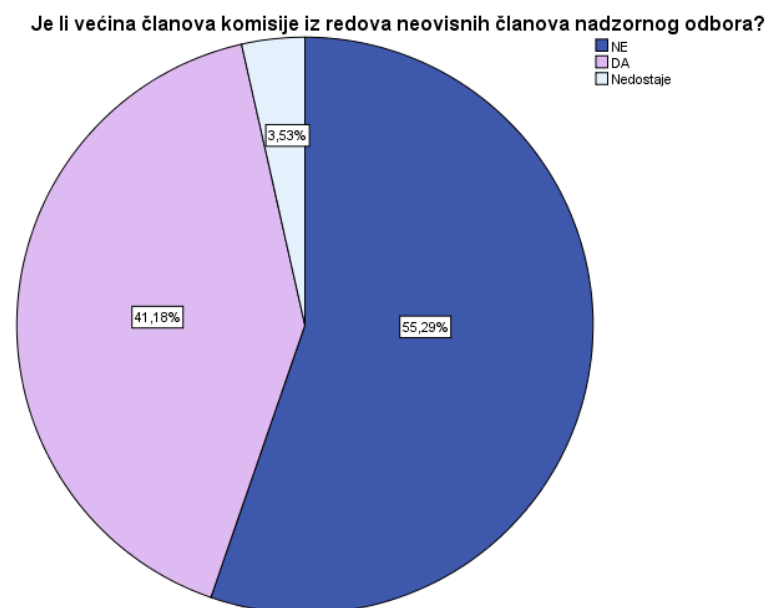
Je li većina članova komisije iz redova neovisnih članova nadzornog odbora?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	47	55,3	57,3	57,3
	DA	35	41,2	42,7	100,0
	Ukupno	82	96,5	100,0	
Nedostaje		3	3,5		
Ukupno		85	100,0		

Izvor: Izrada autorice

Nakon izdvajanja poduzeća koja nemaju ustrojen revizijski odbor i poduzeća koja nisu objavila godišnji upitnik Kodeksa korporativnog upravljanja, ostalo je 85 poduzeća, od čega 3 poduzeća nisu dala odgovor na pitanje. Analizirajući sada prikupljene podatke, 42,70% članova revizijskog odbora čini neovisne članove nadzornog odbora, dok 57,30 % članova revizijskog odbora nisu neovisni.

Navedeno je prikazano i grafikonom 2.

Grafikon 2: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini

Izvor: Izrada autorice

Analiza neovisnosti revizijskog odbora u 2014. godini prikazana je tablicom 8.

Tablica 8: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini

Je li većina članova komisije iz redova neovisnih članova nadzornog odbora?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	68	44,7	66,7	66,7
	DA	34	22,4	33,3	100,0
	Ukupno	102	67,1	100,0	
Nedostaje		50	32,9		
Ukupno		152	100,0		

Izvor: Izrada autorice

Na pitanje je li većina članova revizijskog odbora (komisije za reviziju) iz redova neovisnih članova nadzornog odbora, od 152 poduzeća koja kotiraju na burzi u 2014. godini, za 50 poduzeća nema odgovora. Od toga, 38 poduzeća nije dostavilo upitnik, a 12 poduzeća nije dalo odgovor na navedeno pitanje. Od ukupnog broja poduzeća koja su odgovorila na navedeno pitanje, 68 poduzeća, odnosno 66,70% je imalo negativan odgovor, dok je 34 poduzeća, 33,30% imalo pozitivan odgovor da su članovi revizijskog odbora neovisni. Od 68 poduzeća koja su odgovorila negativno na navedeno pitanje, njih 39 je na pitanje broj 33. izjavilo da nije uspostavilo revizijski odbor u društvu, a ostatak od 29 poduzeća su odgovorili da većina članova nije neovisna.

Kako bismo dobili što kvalitetnije rezultate analize, izolirati će se poduzeća koja nisu dostavila upitnik te ona koja su odgovorila da nisu uspostavila revizijski odbor. Navedeno je prikazano u tablici 9.

Tablica 9: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini

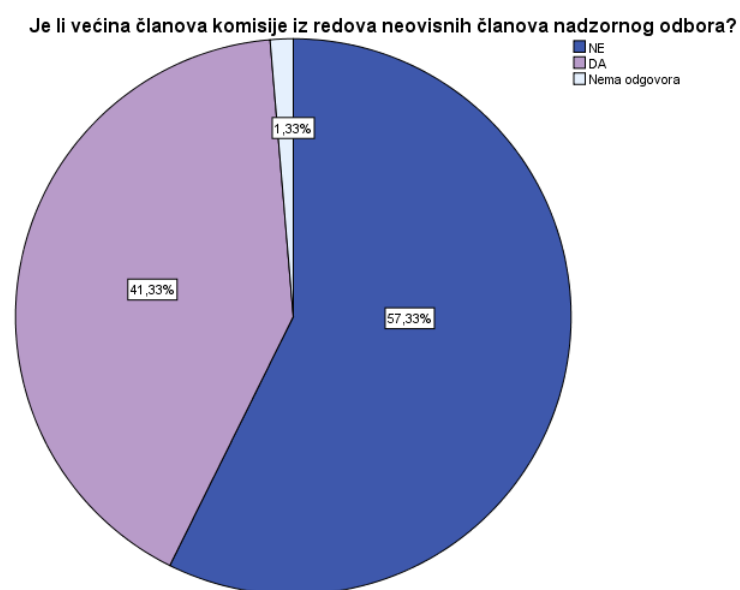
Je li većina članova komisije iz redova neovisnih članova nadzornog odbora?					
		Broj poduzeća	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Valjano	NE	43	57,3	58,1	58,1
	DA	31	41,3	41,9	100,0
	Ukupno	74	98,7	100,0	
Nedostaje		1	1,3		
Ukupno		75	100,0		

Izvor: Izrada autorice

Nakon izdvajanja poduzeća koja nemaju ustrojen revizijski odbor i poduzeća koja nisu objavila godišnji upitnik Kodeksa korporativnog upravljanja u 2014.godini, ostalo je 75 poduzeća, od čega 1 poduzeće nije dalo odgovor na pitanje. Analizirajući sada prikupljene podatke, 41,90% članova revizijskog odbora čini neovisne članove nadzornog odbora, dok 58,10 % članova revizijskog odbora nisu neovisni.

Navedeno je prikazano i grafikonom 3.

Grafikon 3: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini

Izvor: Izrada autorice

Tablica 10: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. i 2014. godini

Godina * Jesu li članovi komisije neovisni članovi nadzornog odbora?					
			Jesu li članovi komisije neovisni članovi nadzornog odbora?		UKUPNO
			NE	DA	
Godina	2013	BROJ	47	35	82
		% u Godina	57,3%	42,7%	100,0%
	2014	BROJ	43	31	74
		% u Godina	58,1%	41,9%	100,0%
UKUPNO		BROJ	90	66	156
		% u Godina	57,7%	42,3%	100,0%

Izvor: Izrada autorice

Od ukupno 82 upitnika objavljena u 2013. godini, 35 poduzeća, odnosno 42,7% je izjavilo da su članovi komisije za reviziju neovisni članovi nadzornog odbora dok je u 2014. godini ta brojka nešto manja i iznosi 31, odnosno 41,9%.

Nakon utvrđivanja neovisnosti članova revizijskog odbora, analizirati će se postoji li međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova nezavisnih članova nadzornog odbora i učinkovitosti revizijskog mjerena indeksom.

Budući da se radi o redosljednoj, odnosno kontinuiranoj varijabli (IURO) i nominalnoj, odnosno dihotomnoj varijabli (neovisnost članova revizijskog odbora da-ne), za utvrđivanje postojanja veze između učinkovitosti revizijskog odbora i članova revizijskog odbora koji su neovisni, korištena je rank biserijalna korelacija.

Postavljene su hipoteze:

H₀... ne postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora s jedne strane i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, s druge strane.

H₁... postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora s jedne strane i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, s druge strane.

Najprije će se ispitivati međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora na razini 2013. godine. Iz analize su izostavljena poduzeća koja nisu dostavila upitnik za 2013. godinu te ona koja su odgovorila na pitanje 33. negativno, odnosno da nemaju uspostavljen revizijski odbor.

Tablica 11: Međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora na razini 2013. godine

Korelacija			
		Većinu članova revizijskog odbora čine neovisni članovi nadzornog odbora	IURO
Većinu članova revizijskog odbora čine neovisni članovi nadzornog odbora	Pearsonov test korelacije	1	,455**
	Signifikantnost		,000
	N	82	82
IURO	Pearsonov test korelacije	,455**	1
	Signifikantnost	,000	
	N	82	85

** . Korelacija je značajna uz razinu signifikantnosti od 0.01

Izvor: Izrada autorice

Prema podacima iz tablice 11. može se vidjeti da korelacija između članova revizijskog odbora koji bi trebali biti neovisni i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom na temelju broja zaprimljenih upitnika iznosi $\hat{r} = 0,455$. Navedeno ukazuje na postojanje slabe pozitivne povezanosti između varijable učinkovitosti revizijskog odbora i članova revizijskog odbora koje čine neovisni članovi nadzornog odbora.

Kako bi se testirala značajnost izračunatog Point Biserial testa korelacije postavljaju se hipoteze:

$$H_0 \dots r = 0$$

$$H_1 \dots r \neq 0$$

Prema rezultatima iz tablice 11. može se vidjeti da je empirijska signifikantnost koeficijenta korelacije $\alpha^* \approx 0\%$, pa se može zaključiti da je $\alpha^* < 5\%$ i da se početna hipoteza može odbaciti. Dakle, može se zaključiti da je koeficijent korelacije između ove dvije varijable statistički značajan uz signifikantnost testa od 5% te prihvaćamo H_1 hipotezu (ispod tablice je također

navedeno da se do istog zaključka o značajnosti koeficijenta može doći i uz signifikantnost od 1%).

Na jednak način će se provesti analiza na razini 2014. godine. Radi postizanja kvalitetnih rezultata te pružanja realnije slike, iz analize su izuzeta poduzeća koja nisu dostavila godišnji upitnik, te ona koja su negativno odgovorila na pitanje broj 33. Je li nadzorni odnosno upravni odbor ustrojio komisiju za reviziju (revizijski odbor)?

Tablica 12: Međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora na razini 2014. godine

Korelacija			
		Većinu članova revizijskog odbora čine neovisni članovi nadzornog odbora	IURO
Većinu članova revizijskog odbora čine neovisni članovi nadzornog odbora	Pearsonov test korelacije	1	,481**
	Signifikantnost		,000
	N	74	74
IURO	Pearsonov test korelacije	,481**	1
	Signifikantnost	,000	
	N	74	75

** . Korelacija je značajna uz razinu signifikantnosti od 0.01

Izvor: Izrada autorice

Prema podacima iz tablice 12., može se vidjeti da korelacija između članova revizijskog odbora koji bi trebali biti neovisni i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom na temelju broja zaprimljenih upitnika iznosi $\hat{r} = 0,481$. Navedeno ukazuje na postojanje slabe pozitivne povezanosti između varijable učinkovitosti revizijskog odbora i članova revizijskog odbora koje čine neovisni članovi nadzornog odbora.

Kako bi se testirala značajnost izračunatog Point Biserial testa korelacije postavljaju se hipoteze:

$$H_0 \dots r = 0$$

$$H_1 \dots r \neq 0$$

Prema rezultatima iz tablice 12. može se vidjeti da je empirijska signifikantnost koeficijenta korelacije $\alpha^* \approx 0\%$, pa se može zaključiti da je $\alpha^* < 5\%$ i da se početna hipoteza može odbaciti. Dakle, može se zaključiti da je koeficijent korelacije između ove dvije varijable statistički

značajan uz signifikantnost testa od 5% te prihvaćamo H_1 hipotezu (ispod tablice je također navedeno da se do istog zaključka o značajnosti koeficijenta može doći i uz signifikantnost od 1%).

Na temelju provedene analize, može se prihvatiti postavljena hipoteza H2 koja glasi: Postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora, s jedne strane i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, s druge strane.

4.4.4. Mjerenje uspješnosti poduzeća – računovodstvena (financijska) perspektiva

Interni i eksterni korporativni mehanizmi, kao i dobro korporativno upravljanje trebaju pružiti odgovarajući poticaj upravi društva kako bi se ostvarili ciljevi koji su važni i za poduzeće i za dioničare. Kako je glavni cilj svakog društva uspješno i profitabilno poslovanje pretpostavlja se da bi učinkovitost mehanizama korporativnog upravljanja, u ovom slučaju revizijskog odbora, trebala doprinijeti uspješnijem poslovanju kreditnih institucija. Uspješnost poduzeća može se iskazati uz pomoć mjera profitabilnosti poduzeća ROA (dobit/gubitak u odnosu prema aktivi) i ROE (dobit/gubitak u odnosu prema kapitalu).

Za utvrđivanje postojanja veze između učinkovitosti revizijskog odbora i uspješnosti poduzeća koja kotiraju na burzi korišten je Pearsonov koeficijent linearne korelacije.

Postavljene su hipoteze:

H_0 ... učinkovitost revizijskog odbora, mjerena indeksom, ne utječe pozitivno na poslovnu uspješnost poduzeća.

H_1 ... učinkovitost revizijskog odbora, mjerena indeksom, utječe pozitivno na poslovnu uspješnost poduzeća.

Iznimno, za potrebe ove analize, broj poduzeća je umanjeno zbog nedostatka mjera profitabilnosti za pojedina poduzeća. Također su od ukupnog broja poduzeća koja kotiraju na Zagrebačkoj burzi isključena ona za koja nema objavljenog godišnjeg upitnika kodeksa korporativnog upravljanja za 2013. i 2014. godinu kako bi analiza bila što ispravnije provedena.

Tablica 13: Veza između Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i pokazatelja uspješnosti te Pearsonov koeficijent korelacije na razini 2013. godine

Korelacija				
		ROA	ROE	IURO
ROA	Pearsonov test korelacije	1	,226**	,221**
	Signifikantnost		,006	,007
	N	148	148	148
ROE	Pearsonov test korelacije	,226**	1	,018
	Signifikantnost	,006		,825
	N	148	148	148
IURO	Pearsonov test korelacije	,221**	,018	1
	Signifikantnost	,007	,825	
	N	148	148	148

** . Korelacija je značajna uz razinu signifikantnosti od 0.01

Izvor: Izrada autorice

Prema podacima iz tablice 13., može se vidjeti da korelacija između učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, i poslovne uspješnosti poduzeća pri čemu su za mjeru uspješnosti uzeti pokazatelji povrata na imovinu i povrata na kapital pozitivna, ali slaba, budući da je $r < 0,5$.

Tablica 14: Veza između Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i pokazatelja uspješnosti te Pearsonov koeficijent korelacije na razini 2014. godine

Korelacija				
		ROA	ROE	IURO
ROA	Pearsonov test korelacije	1	,004	,085
	Signifikantnost		,968	,351
	N	123	123	123
ROE	Pearsonov test korelacije	,004	1	,086
	Signifikantnost	,968		,343
	N	123	123	123
IURO	Pearsonov test korelacije	,085	,086	1
	Signifikantnost	,351	,343	
	N	123	123	123

** . Korelacija je značajna uz razinu signifikantnosti od 0.01

Izvor: Izrada autorice

Prema podacima iz tablice 14., može se vidjeti da korelacija između učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, i poslovne uspješnosti poduzeća pri čemu su za mjeru uspješnosti

uzeti pokazatelji povrata na imovinu i povrata na kapital pozitivna, ali slaba, budući da je $\hat{r} < 0,5$.

Kako bi se testirala značajnost izračunatog Pearsonovog koeficijenta korelacije postavljaju se hipoteze:

$$H_0 \dots r = 0$$

$$H_1 \dots r \neq 0$$

Promatrajući podatke iz analize iz tablica 13. i 14., može se vidjeti da je empirijska signifikantnost koeficijenta korelacije $\alpha^* > 5\%$ za vezu između indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i povrata na imovinu za 2014. godinu dok je za 2013. godinu $\alpha^* < 5\%$. Promatrajući vezu između indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i povrata na kapital na temelju obje godine empirijska signifikantnost koeficijenta korelacije je $\alpha^* > 5\%$. **Na temelju provedene analize, može se zaključiti da se odbacuje hipoteza H3, te se donosi zaključak da ne postoji pozitivna veza između učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, i poslovne uspješnosti poduzeća kada je u pitanju povrat na kapital, dok se za 2013. godinu može prihvatiti hipoteza H3 te se donosi zaključak da postoji pozitivna veza između učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, i poslovne uspješnosti poduzeća kada je u pitanju povrat na imovinu za 2013. godinu, a za 2014. godinu se hipoteza ne prihvaća.**

4.4.4.1. Model analize utjecaja Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i veličine poduzeća na povrat na imovinu

Dodatno je radi kvalitetnijih rezultata testa, u analizu uključen i prirodni logaritam ukupne imovine poduzeća (odnosno ukupna aktiva) kao kontrolna varijabla, što je niže u tekstu označeno kao „veličina poduzeća“. Za analizu će se koristiti višestruka (multipla) regresija. Analiza će se razdijeliti na 2013. i 2014. godinu, dok će se rezultati analize komentirati zajedno.

Funkcija prvog modela glasi:

$$ROA = \text{veličina poduzeća} + \text{indeks učinkovitosti revizijskog odbora}$$

Tablica 15: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROA u 2013. godini

Pregled modela ^b				
Koeficijent korelacije	Koeficijent determinacije	Korigirani koeficijent determinacije	Standardna pogreška	Durbin-Watson test
,282 ^a	,080	,059	,1205916	1,890
a. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IUOR				
b. Zavisna varijabla: ROA				

Izvor: Izrada autorice

Tablica 15. prikazuje osnovni pregled regresijskog modela. Može se zaključiti kako postoji određena pozitivna, ali slaba veza među promatranim varijablama, jer koeficijent korelacije iznosi 0,282. Ovim modelom protumačeno je samo 8,00 % sume kvadrata odstupanja pokazatelja ROA od njegove aritmetičke sredine. Prema tome, može se reći kako model nije reprezentativan. Durbin-Watson test proveden je u svrhu ispitivanja problema autokorelacije reziduala. Autokorelacija podrazumijeva neispunjavanje uvjeta da su reziduali (slučajne greške) međusobno nekorelirane.¹¹⁹ Vrijednost Durbin-Watson testa se kreće između 0 i 4, a kada mu je vrijednost približno jednaka 2 znači da problem autokorelacije nije prisutan.¹²⁰ U ovom slučaju DW iznosi $1,890 \approx 2$, što znači da problem autokorelacije u ovom modelu ne postoji.

Tablica 16: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2013. godine

ANOVA ^a					
	Zbroj kvadrata odstupanja	Stupnjevi slobode	Sredina kvadrata odstupanja	F-omjer	p-vrijednost
Između uzoraka	,111	2	,055	3,802	,026 ^b
Unutar uzoraka	1,280	88	,015		
Ukupno	1,390	90			
a. Zavisna varijabla: ROA					
b. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IOUR					

Izvor: Izrada autorice

U tablici ANOVA prikazani su podaci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenih modela, te vrijednost F testa s empirijskom signifikantnosti.

¹¹⁹ Rozga, A. (2009): Statistika za ekonomiste, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 207.

¹²⁰ Pivac, S. (2010): Statističke metode, Ekonomski fakultet Split, Split, str 308.

Nakon postavljanja hipoteza o značajnosti modela:

$$H_0 \dots \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = 0$$

$$H_1 \dots \exists \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Prema tablici 16., empirijska vrijednost F-testa za konačni model je. $F_2^* = 3,802$. Konačno, može se donijeti zaključak o statističkoj značajnosti ovog regresijskog modela. Kao što je vidljivo iz tablice 16., empirijska signifikantnost iznosi 0,026 odnosno 2,60 %, što je manje od 5% te se može zaključiti kako je model statistički značajan.

Tablica 17: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROA kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine

Koeficijenti ^a								
Model		Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijent	T	Sig.	Statistika kolinearnosti	
		B	Standardna greška	Beta			Tolerancija	VIF
1	(Konstanta)	-,284	,173		-1,636	,105		
	IUOR	,072	,033	,223	2,141	,035	,965	1,036
	Veličina poduzeća	,011	,009	,136	1,307	,195	,965	1,036

a. Zavisna varijabla: ROA

Izvor: Izrada autorice

U tablici 17., prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i procjene parametara uz nivo pouzdanosti od 95%.

Analitički izraz modela glasi:

$$\hat{y}_i = -0,284 + 0,072x_{1i} + 0,011x_{2i}$$

Regresijski model u standardiziranom obliku glasi:

$$\hat{y}_i = 0,223x_{1i} + 0,136x_{2i}$$

Može se zaključiti da Indeks učinkovitosti revizijskog odbora ima veći utjecaj na ROA jer ima veću vrijednost standardiziranog koeficijenta. Naime, porast veličine poduzeća za 1 standardnu devijaciju uvjetuje porast ROA za 0,136 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p. Porast

IOUR za 1 standardnu devijaciju uvjetuje porast ROA za 0,223 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p.

Da bi se izvršilo testiranje značajnosti pojedinačnih parametara modela potrebno je postaviti hipoteze:

$$H_0 \dots \beta_j = 0$$

$$H_1 \dots \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Empirijska signifikantnost za β_0 i β_2 je veća od 5%, dok je empirijska signifikantnost za β_1 manja od 5%. Iz navedenog, može se zaključiti kako je statistički značajan parametar Indeks učinkovitosti revizijskog odbora. Ukoliko bi sve nezavisne varijable (u ovom slučaju IUOR i veličina poduzeća) iznosile 0, tada bi zavisna varijabla (ROA) iznosila 0,284. Ovaj parametar nema uvijek logičnu interpretaciju. Indeks učinkovitosti revizijskog odbora utječe statistički značajno na ROA.

Također, ispitan je problem multikolinearnosti. Kako bi se utvrdilo postoji li taj problem ili ne, ispituju se vrijednosti pokazatelja tolerancije (TOL) i vrijednost faktora inflacije varijance (VIF).¹²¹ Mjera tolerancije ne bi smjela biti manja od 20%, dok faktor inflacije varijance ne bi smio biti veći od 5. Iz tablice je vidljivo kako problem u ovom modelu ne postoji, s obzirom da je mjera tolerancije za oba parametra veća od 20%, a faktor inflacije varijance (VIF) manji od 5.

Navedena analiza će se ponoviti također i za 2014. godinu.

Tablica 18: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROA u 2014. godini

Pregled modela ^b				
Koeficijent korelacije	Koeficijent determinacije	Korigirani koeficijent determinacije	Standardna pogreška	Durbin-Watson test
,520 ^a	,270	,254	11,8796344	2,374
a. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IUOR				
b. Zavisna varijabla: ROA				

Izvor: Izrada autorice

¹²¹ Pivac, S. (2010): Statističke metode, Ekonomski fakultet Split, Split, str 28.

Tablica 18. prikazuje osnovni pregled regresijskog modela. Može se zaključiti kako postoji određena pozitivna, srednje jaka veza među promatranim varijablama, jer koeficijent korelacije iznosi 0,520. Ovim modelom protumačeno je samo 27,00 % sume kvadrata odstupanja pokazatelja ROA od njegove aritmetičke sredine. Prema tome, može se reći kako model nije reprezentativan. DW iznosi $2,374 \approx 2$, što znači da problem autokorelacije u ovom modelu ne postoji.

Tablica 19: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2014. godine

ANOVA ^a					
	Zbroj kvadrata odstupanja	Stupnjevi slobode	Sredina kvadrata odstupanja	F-omjer	p-vrijednost
Između uzoraka	4551,533	2	2275,767	16,126	,000 ^b
Unutar uzoraka	12277,937	87	141,126		
Ukupno	16829,470	89			

a. Zavisna varijabla: ROA

b. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IOUR

Izvor: Izrada autorice

U tablici ANOVA prikazani su podaci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenih modela, te vrijednost F testa s empirijskom signifikantnosti.

Nakon postavljanja hipoteza o značajnosti modela:

$$H_0 \dots \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = 0$$

$$H_1 \dots \exists \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Prema tablici 19., empirijska vrijednost F-testa za konačni model je. $F_2^* = 16,126$. Konačno, može se donijeti zaključak o statističkoj značajnosti ovog regresijskog modela. Kao što je vidljivo iz tablice 19., empirijska signifikantnost iznosi 0,00 odnosno 0 %, što je manje od 5% te se može zaključiti kako je model statistički značajan.

Tablica 20: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROA kao zavisnom varijablom na razini 2014. godine

Koeficijenti ^a								
Model		Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijent	T	Sig.	Statistika kolinearosti	
		B	Standardna greška	Beta			Tolerancija	VIF
1	(Konstanta)	-98,340	17,349		-5,668	,000		
	IUOR	-,267	3,488	-,007	-,077	,939	,928	1,078
	Veličina poduzeća	4,820	,878	,522	5,490	,000	,928	1,078

a. Zavisna varijabla: ROA

Izvor: Izrada autorice

U tablici 20., prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i procjene parametara uz nivo pouzdanosti od 95%.

Analitički izraz modela glasi:

$$\hat{y}_i = -98,340 - 0,267x_{1i} + 4,820x_{2i}$$

Regresijski model u standardiziranom obliku glasi:

$$\hat{y}_i = -0,007x_{1i} + 0,522x_{2i}$$

Može se zaključiti da Prirodni logaritam ukupne imovine ima veći utjecaj na ROA jer ima veću vrijednost standardiziranog koeficijenta. Naime, porast veličine poduzeća za 1 standardnu devijaciju uvjetuje porast ROA za 0,522 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p. Porast IOUR za 1 standardnu devijaciju uvjetuje pad ROA za 0,007 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p.

Da bi se izvršilo testiranje značajnosti pojedinačnih parametara modela potrebno je postaviti hipoteze:

$$H_0 \dots \beta_j = 0$$

$$H_1 \dots \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Empirijska signifikantnost za β_0 i β_2 jednaka je 0 ($\alpha^* = 0\%$), dok je empirijska signifikantnost za β_1 veća od 5%. Iz navedenog, može se zaključiti kako su statistički značajni parametri konstanta te veličina poduzeća. To znači da, ukoliko bi sve nezavisne varijable (u ovom slučaju

IUOR i veličina poduzeća) iznosile 0, tada bi zavisna varijabla (ROA) iznosila 98,340. Indeks učinkovitosti revizijskog odbora ne utječe statistički značajno na ROA.

Iz tablice je vidljivo kako problem u ovom modelu ne postoji, s obzirom da je mjera tolerancije za oba parametra veća od 20%, a faktor inflacije varijance (VIF) manji od 5, stoga ne postoji problem multikolinearnosti.

4.4.4.2. Model analize utjecaja Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i veličine poduzeća na povrat na kapital

Funkcija drugog modela glasi:

$$ROE = \text{veličina poduzeća} + \text{indeks učinkovitosti revizijskog odbora}$$

Tablica 21: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROE na razini 2013. godine.

Pregled modela ^b				
Koeficijent korelacije	Koeficijent determinacije	Korigirani koeficijent determinacije	Standardna pogreška	Durbin-Watson test
,019 ^a	,000	-,022	2,0813627	2,041
a. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IURO				
b. Zavisna varijabla: ROE				

Izvor: Izrada autorice

Tablica 21. prikazuje osnovni pregled regresijskog modela. Može se donijeti zaključak kako postoji veoma slaba pozitivna veza među promatranim varijablama, jer je koeficijent korelacije 0,019. Koeficijent determinacije iznosi 0, što znači da je modelom nije protumačeno odstupanje sume kvadrata ROE od njegovog prosjeka. To ukazuje na činjenicu da model nije reprezentativan. Proveden je i Durbin-Watson test, koji iznosi 2,041 \approx 2, što znači da problem autokorelacije ne postoji ni u ovom regresijskom modelu.

Tablica 22: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela

ANOVA ^a					
	Zbroj kvadrata odstupanja	Stupnjevi slobode	Sredina kvadrata odstupanja	F-omjer	p-vrijednost
Između uzoraka	,136	2	,068	,016	,984 ^b
Unutar uzoraka	381,222	88	4,332		
Ukupno	381,359	90			

a. Zavisna varijabla: ROE

b. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IURO

Izvor: Izrada autorice

U tablici ANOVA prikazani su podaci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenih modela, te vrijednost F testa s empirijskom signifikantnosti.

Nakon postavljanja hipoteza o značajnosti modela:

$$H_0 \dots \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = 0$$

$$H_1 \dots \exists \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Prema tablici 22., empirijska vrijednost F-testa za konačni model je $F_2^* = 0,016$. Može se donijeti zaključak o statističkoj značajnosti ovog regresijskog modela. Kao što je vidljivo iz tablice 22., empirijska signifikantnost iznosi 0,984, odnosno 98,40 %, što je više od 5% te se može zaključiti kako model nije statistički značajan.

Tablica 23: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROE kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine.

Koeficijenti ^a								
Model		Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijent	T	Sig.	Statistika kolinearnosti	
		B	Standardna greška	Beta			Tolerancija	VIF
1	(Konstanta)	-,681	2,994		-,228	,821		
	IURO	-,084	,577	-,016	-,146	,884	,965	1,036
	Veličina poduzeća	,019	,151	,014	,126	,900	,965	1,036

a. Zavisna varijabla: ROE

Izvor: Izrada autorice

U tablici 23. prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i procjene parametara uz nivo pouzdanosti od 95%.

Analitički izraz modela glasi:

$$\hat{y}_i = -0,681 - 0,084x_{1i} + 0,019x_{2i}$$

Regresijski model u standardiziranom obliku glasi:

$$\hat{y}_i = -0,016x_{1i} + 0,014x_{2i}$$

Porast IURO za 1 standardnu devijaciju uvjetuje pad ROE za 0,016 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p. Porast veličine poduzeća za 1 standardnu devijaciju uvjetuje porast ROE za 0,014 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p.

Da bi se izvršilo testiranje značajnosti pojedinačnih parametara modela potrebno je postaviti hipoteze:

$$H_0 \dots \beta_j = 0$$

$$H_1 \dots \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Niti jedan regresijski parametar nije statistički značajan, s obzirom da im je signifikantnost veća od 5%. Dakle, na varijablu ROE kao mjeru poslovne uspješnosti, ne utječu ni učinkovitost revizijskog odbora mjerena indeksom, kao ni veličina poduzeća mjerena kao prirodni logaritam imovine poduzeća. S druge strane, za sve parametre TOL je veći od 20%, a VIF manji od 5, što znači da ne postoji problem multikolinearnosti.

Navedena analiza će se napraviti i za 2014. godinu.

Tablica 24: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROE na razini 2014. godine.

Pregled modela ^b				
Koeficijent korelacije	Koeficijent determinacije	Korigirani koeficijent determinacije	Standardna pogreška	Durbin-Watson test
,133 ^a	,018	-,005	12,2412617	2,012
a. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IURO				
b. Zavisna varijabla: ROE				

Izvor: Izrada autorice

Tablica 24. prikazuje osnovni pregled regresijskog modela. Može se donijeti zaključak kako postoji veoma slaba pozitivna veza među promatranim varijablama, jer je koeficijent korelacije 0,133. Ovim modelom protumačeno je samo 1,80 % sume kvadrata odstupanja pokazatelja ROA od njegove aritmetičke sredine. To ukazuje na činjenicu da model nije reprezentativan. Proveden je i Durbin-Watson test, koji iznosi $2,012 \approx 2$, što znači da problem autokorelacije ne postoji ni u ovom regresijskom modelu.

Tablica 25: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2014. godine.

ANOVA ^a					
	Zbroj kvadrata odstupanja	Stupnjevi slobode	Sredina kvadrata odstupanja	F-omjer	p-vrijednost
Između uzoraka	234,210	2	117,105	,781	,461 ^b
Unutar uzoraka	13036,819	87	149,848		
Ukupno	13271,029	89			
a. Zavisna varijabla: ROE					
b. Nezavisne varijable: (Konstanta), Veličina poduzeća, IURO					

Izvor: Izrada autorice

U tablici ANOVA prikazani su podaci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenih modela, te vrijednost F testa s empirijskom signifikantnosti.

Nakon postavljanja hipoteza o značajnosti modela:

$$H_0 \dots \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = 0$$

$$H_1 \dots \exists \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Prema tablici 25, empirijska vrijednost F-testa za konačni model je $F_2^* = 0,781$. Konačno, može se donijeti zaključak o statističkoj značajnosti ovog regresijskog modela. Kao što je vidljivo iz tablice 25., empirijska signifikantnost iznosi 0,461, odnosno 46,10 %, što je više od 5% te se može zaključiti kako model nije statistički značajan.

Tablica 26: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROE kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine.

Koeficijenti ^a								
Model		Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijent	T	Sig.	Statistika kolinearosti	
		B	Standardna greška	Beta			Tolerancija	VIF
1	(Konstanta)	-5,397	17,877		-,302	,763		
	IURO	4,199	3,594	,129	1,168	,246	,928	1,078
	Veličina poduzeća	,104	,905	,013	,115	,909	,928	1,078

a. Zavisna varijabla: ROE

Izvor: Izrada autorice

U tablici 26. prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i procjene parametara uz nivo pouzdanosti od 95%.

Analitički izraz modela glasi:

$$\hat{y}_i = -5,397 + 4,199x_{1i} + 0,104x_{2i}$$

Regresijski model u standardiziranom obliku glasi:

$$\hat{y}_i = 0,129x_{1i} + 0,013x_{2i}$$

Porast IURO za 1 standardnu devijaciju uvjetuje rast ROE za 0,129 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p. Porast veličine poduzeća za 1 standardnu devijaciju uvjetuje porast ROE za 0,013 standardnih devijacija uz pretpostavku c.p.

Da bi se izvršilo testiranje značajnosti pojedinačnih parametara modela potrebno je postaviti hipoteze:

$$H_0 \dots \beta_j = 0$$

$$H_1 \dots \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Niti jedan regresijski parametar nije statistički značajan, s obzirom da im je signifikantnost veća od 5%. Dakle, na varijablu ROE kao mjeru poslovne uspješnosti, ne utječu ni učinkovitost revizijskog odbora mjerena indeksom, kao ni veličina poduzeća mjerena kao prirodni logaritam

imovine poduzeća. S druge strane, za sve parametre TOL je veći od 20%, a VIF manji od 5, što znači da ne postoji problem multikolinearnosti.

Na temelju rezultata provedenih regresijskih modela, ne može se prihvatiti hipoteza da postoji međuovisnost između učinkovitosti revizijskog odbora mjerene indeksom i veličine poduzeća koja se mjeri prirodnim logaritmom ukupne imovine te poslovne uspješnosti poduzeća mjerene pokazateljima ROA i ROE. Iz prvog modela je vidljivo da samo veličina poduzeća utječe značajno na ROA na razini 2013. godine, dok u 2014. godini ni veličina poduzeća ne utječe značajno na ROA. Protumačenost modela je slaba, te se može zaključiti da oba modela nisu reprezentativna. Za buduća istraživanja bi bilo dobro modificirati model i uključiti dodatne varijable u istraživanje koje bi najbolje opisale vezu između učinkovitosti revizijskog odbora i promatranih varijabli uspješnosti poduzeća. Također bi model bio reprezentativniji na većem uzorku poduzeća, pa bi se u budućim istraživanjima uzorak mogao proširiti i na ostala poduzeća koja imaju uspostavljen revizijski odbor.

4.4.5. Izbor revizijskog društva

Prema Zakonu o reviziji¹²², revizijski odbor prati neovisnost samostalnih revizora ili revizijskog društva koje obavlja reviziju, a posebno ugovore o dodatnim uslugama te daje preporuke skupštini o odabiru samostalnog revizora ili revizijskog društva. Može se pretpostaviti da će poduzeća s učinkovitijim revizijskim odborom birati revizijska društva iz tzv. Velike četvorke jer su to društva koja pružaju višu razinu kvalitete te su prepoznata kao specijalisti u području revizije društava od javnog interesa.

Iz analize su izuzeta poduzeća koja nisu dostavila upitnik kodeksa korporativnog upravljanja, točnije 65 poduzeća od ukupnog broja 306 koliko ih je kotiralo na burzi u 2013. i 2014. godini, kako bi rezultati istraživanja bili ispravni.

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora (vrste) revizijskog društva korišten je Mann-Whitney U-test za dva nezavisna uzorka.

¹²² Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144., čl.28.

Postavljene su hipoteze:

H₀... ne postoji statistički značajna razlika između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora (vrste) revizijskog društva

H₁... postoji statistički značajna razlika između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora (vrste) revizijskog društva

Tablica 27: Rangovi prosječne ocjene IURO prema izboru društva na razini 2013. godine

Rang				
	Izbor revizora	N	Srednji rang	Ukupan rang
IURO	Ostali	82	60,09	4927,00
	Velika četvorka	45	71,13	3201,00
	Ukupno	127		

Izvor: Izrada autorice

Tablica 28: Rezultati Mann – Whitney U – testa za zadani uzorak poduzeća u 2013. godini

Rezultati testa ^a	
	IURO
Mann-Whitney U	1524,000
Wilcoxon W	4927,000
Z	-1,644
Signifikantnost	,100

a. Grupirana varijabla: Izbor revizora

Izvor: Izrada autorice

Na temelju podataka u tablici 27. može se vidjeti da ona poduzeća koja biraju ostala revizijska društva za revidiranje financijskih izvještaja imaju lošiji prosječni rang učinkovitosti revizijskog odbora koji iznosi 60,09, a prosječni rang poduzeća koja biraju nekog od Velike četvorke za revidiranje financijskih izvještaja je bolji i iznosi 71,13. Dakle, može se zaključiti da poduzeća koja biraju Veliku četvorku imaju veću razinu učinkovitosti revizijskog odbora.

U tablici 28 prikazani su odgovarajući rezultati Mann-Withney U-testa za zadani uzorak ispitanika prema odabiru revizora. Može se vidjeti da je empirijska signifikantnost $\alpha^* = 0,100 = 10,00\%$.

Jednaku analizu radimo i za 2014. godinu.

Tablica 29: Rangovi prosječne ocjene IURO prema izboru društva na razini 2014. godine

Rang				
	Izbor revizora	N	Srednji rang	Ukupan rang
IURO	Ostali	64	52,96	3389,50
	Velika četvorka	50	63,31	3165,50
	Ukupno	114		

Izvor: Izrada autorice

Tablica 30: Rezultati Mann – Whitney U – testa za zadani uzorak poduzeća u 2014. godini

Rezultati testa ^a	
	IURO
Mann-Whitney U	1309,500
Wilcoxon W	3389,500
Z	-1,683
Signifikantnost	,092

a. Grupirana varijabla: Izbor revizora

Izvor: Izrada autorice

Na temelju podataka u tablici 29., može se vidjeti da ona poduzeća koja biraju ostala revizijska društva za revidiranje financijskih izvještaja imaju lošiji prosječni rang učinkovitosti revizijskog odbora koji iznosi 52,96, a prosječni rang poduzeća koja biraju nekog od Velike četvorke za revidiranje financijskih izvještaja je bolji i iznosi 63,31. Dakle, može se zaključiti da poduzeća koja biraju Veliku četvorku imaju veću razinu učinkovitosti revizijskog odbora.

U tablici 30., prikazani su odgovarajući rezultati Mann-Whitney U-testa za zadani uzorak ispitanika prema odabiru revizora. Može se vidjeti da je empirijska signifikantnost $\alpha^* = 0,092 = 9,20 \%$.

Budući da dobivena signifikantnost gledajući obje godine ima graničnu vrijednost, povećan je nivo signifikantnosti na 10%. **Na razini 2013. i 2014. godine, empirijska signifikantnost je**

$\alpha^* < 10\%$ i može se prihvatiti hipoteza H4: Postoji statistički značajna razlika u rangovima između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora (vrste) revizijskog društva.

Analizirajući odgovore na pitanja iz Godišnjeg upitnika o vanjskom revizoru i sustavu unutarnje kontrole na razini 2013. i 2014. godine dolazi se do sljedećih zaključaka:

- 100,00 % društava ima vanjskog revizora.
- 100,00 % društava je izjavilo da vanjski revizor društva nije vlasnički ili interesno povezan sa društvom.
- 83,30 % društava je izjavilo da vanjski revizor društva, ne pruža društvu, sam ili putem povezanih osoba, druge usluge.
- 42,30 % društava je javno objavilo iznose naknada plaćenih vanjskim revizorima za obavljanje revizije i za druge pružene usluge.
- 66,40% društava je izjavilo da društvo ima unutarnje revizore i ustrojen sustav unutarnje kontrole.

5. ZAKLJUČAK

Važnost uloge korporativnog upravljanja u gospodarstvu je prepoznata kako u svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj, čemu svjedoči sve veći interes istraživača u ovom području kao i sve veći interes javnosti za razvoj dobre prakse korporativnog upravljanja. Dobro korporativno upravljanje te efikasni interni i eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja pružaju poticaj poduzeću u ostvarivanju postavljenih ciljeva značajnih za društvo. Također, korporativno upravljanje pomaže poduzeću u zadovoljavanju potreba svih interesnih skupina, kao što su: dobavljači, kupci, vlasnici, kreditori i stakeholderi. Bez obzira radi li se o kontinentalnom sustavu korporativnog upravljanja ili o angloameričkom sustavu, revizijski odbor je jedan od specijaliziranih pododborna na koje se delegiraju odgovarajuće nadzorne funkcije. Kao i druge zemlje kontinentalne Europe, Hrvatska primjenjuje zatvoreni (kontinentalni) sustav korporativnog upravljanja.

Jedno od glavnih obilježja korporativnog upravljanja su efikasni odbori, a među njima i revizijski odbor kao važan interni mehanizam korporativnog upravljanja. Primarne funkcije revizijskog odbora se povezuju s područjem internih kontrola i upravljanja rizicima, financijskog izvještavanja, primjene zakonskih propisa i regulative te s relevantnim područjima i pitanjima u svezi procesa eksterne i interne revizije. Uz jasno i precizno definiranje uloge, odgovornosti i zadataka revizijskog odbora, važnu pretpostavku njegovog djelovanja u konkretnim situacijama čini i odgovarajuće imenovanje članova revizijskog odbora, utvrđivanje njegove organizacije, te posebice pitanja suradnje s eksternim i internim revizorima te komunikacije s menadžmentom. Sagledavajući dosadašnju praksu postojanja i djelovanja revizijskih odbora u Hrvatskoj, može se zaključiti da uspostava revizijskih odbora u hrvatskim poduzećima nije toliko rasporostranjena kao što je to, primjerice, u velikom broju razvijenih europskih zemalja. Usklađivanjem zakonodavstva Republike Hrvatske u ovom području sa zahtjevima Europske unije, ali i postupnom promjenom razine svijesti i djelovanja svih sudionika u sustavu korporativnog upravljanja, za očekivati je da će praksa organiziranja i djelovanja revizijskih odbora biti sve prisutnija i značajnija. Primjerice, s ciljem unaprjeđenja kulture korporativnog upravljanja te prateći dobru korporativnu praksu država članica Europske unije, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga je pokrenula izradu Godišnjeg izvještaja o korporativnom upravljanju. Primarni cilj Kodeksa korporativnog upravljanja je razvoj investicijske klime, zaštita manjinskih dioničara, transparentnije tržište i povećanje

konkurentnosti društva dobrim korporativnim upravljanjem te nadziranjem poslovnih i upravljačkih funkcija dioničkih društva.

Navedeno istraživanje je posebno doprinijelo razumijevanju važnosti uloge revizijskog odbora u korporativnom upravljanju poduzeća. Rezultati empirijskog dijela istraživanja pokazali su da je većina društava koja kotiraju na burzi ustrojila revizijski odbor. Prosječan Indeks učinkovitosti revizijskog odbora iznosi oko 66%, što bi značilo da su revizijski odbori u prosjeku srednje učinkoviti. Korporativno upravljanje još nije dovoljno razvijeno u Republici Hrvatskoj, te je pretpostavka da će učinkovitost tokom vremena rasti, stoga je ovo istraživanje temelj za buduća istraživanja. Oko 40% društava je izjavilo da je većina članova revizijskog odbora neovisno, a na temelju rezultata istraživanja, može se zaključiti da postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora, s jedne strane i učinkovitosti revizijskog odbora, mjerene indeksom, s druge strane. Kao mjere uspješnosti poduzeća uzeti su u obzir veličina poduzeća, povrat na imovinu. Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora, veličine poduzeća i uspješnosti poduzeća. Model se nije pokazao reprezentativan, te bi u budućim istraživanjima trebalo više pažnje posvetiti novim varijablama utjecaja budući da revizijski odbor unutar Republike Hrvatske još uvijek nije dosegao razinu djelovanja kakvu ima unutar Europske unije ili SAD-a. Naposljetku se analizirala razina učinkovitost revizijskog odbora i izbora revizijskog društva te se donio zaključak da postoji značajna razlika između razine učinkovitosti revizijskog odbora i izbora revizijskog društva.

Osnovni doprinos ovog istraživanja je taj što će se zaključci doneseni prihvatanjem ili opovrgavanjem hipoteza moći koristiti kao osnova za daljnja istraživanja uloge revizijskog odbora u korporativnom upravljanju poduzeća u RH.

LITERATURA

KNJIGE, ČASOPISI I RADOVI

1. Aanu, O. S., Odianonsen, I. F., Foyeke, O. I. (2014): Effectiveness of Audit Committee and Firm Financial Performance in Nigeria: An Empirical Analysis, *Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice*, 2014 (2014)
2. Akeel M. Lary, Dennis T. W., (2012): Governance characteristics and role effectiveness of audit committees, *Managerial Auditing Journal*, 27(4), str. 336-354
3. Cunningham, L. A. (2003):, The Sarbanes - Oxley Yawn: Heavy Rethoric, Light Reform (And It Just Might Work), *Connecticut Law Review*, Hartford.
4. Enriques, L. (2003): Bad Apples, Bad Oranges: A Comment From Old Europe On Post-Enron Corporate Governance Reforms, *Wake Forest Law Review*, Winston-Salem.
5. Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija, Zagreb.
6. Feinman, J. M. (2003): Liability Of Accountants For Negligent Auditing: Doctrine, Policy And Ideology, *University Law Review*, Florida State
7. Kadlec D. (2002): Enron: Who's Accountable?, *Time – Business & Technology*, New York.
8. Pivac, S. (2010): Statističke metode, Ekonomski fakultet Split, Split.
9. Račić, D., Cvijanović V., (2006): Stanje i perspektive korporativnog upravljanja u Republici Hrvatskoj: Primjer javnih dioničkih društava, *Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 4 (1) str. 205-216.
10. Rozga, A. (2009): Statistika za ekonomiste, Ekonomski fakultet Split, Split.
11. Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
12. Sever, S. (2009): Stanje i perspektive financijskog izvještavanja i revizije u kotirajućim poduzećima u Republici Hrvatskoj, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 7 (2) str. 75-87.
13. Tipurić, D. (2006): Nadzorni odbor i korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb.
14. Tipurić, D. i suradnici (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija, Zagreb.
15. Tušek, B. (2007): Revizijski odbor u sustavu korporativnog upravljanja, *Ekonomska istraživanja*, 20 (2), str. 86-103.

16. Tušek, B., Filipović, I., Filipović, D. (2009): Istraživanje odnosa eksterne revizije i nadzornog odbora u Republici Hrvatskoj, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 7 (1), str. 121-141.
17. Tušek, B., Filipović, D., Pokrovac, I. (2008): Uloga revizijskog odbora u povećanju efikasnosti eksternih i internih mehanizama korporativnog upravljanja, Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 6 (1), str. 223-240.
18. Tušek, B., Žager, L. (2008): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
19. Tušek, B., Žager, L., Barišić I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb
20. Vuko, T., Maretić, M., Čular, M. (2015): The Role and Effectiveness of Audit Committee in Corporate Governance of Credit Institutions, International Scholarly and Scientific Research & Innovation, 9(4)
21. Zelenika, R. (2014): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog rada, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka.

MATERIJALI S PREDAVANJA:

22. Vuko, T. (2014): Osnove revizije – materijali s vježbi, Ekonomski fakultet Split, Split
23. Vuko, T. (2014): Revizija - materijali s predavanja, Ekonomski fakultet Split, Split

PRAVILNICI/ZAKONI:

24. CNPF, AFEP (1999): The Boards of Directors of Listed Companies in France: Vienot Report I., Paris
25. Narodne Novine (2007): Odluka o usvajanju kodeksa korporativnog upravljanja, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 46.
26. Narodne novine (2009): Međunarodni revizijski standardi, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 71.
27. Narodne novine (2016): MRevS 260 (izmjenjen) - Izvješćivanje o revizijskim pitanjima onih koji su zaduženi za upravljanje, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 107.
28. Narodne novine (2007): Međunarodni revizijski standardi 580 - Izjave menadžmenta, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 28.

29. Narodne novine (2003): Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 118.
30. Narodne novine (2007): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 109.
31. Narodne novine (2009): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 36.
32. Narodne novine (2012): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 108.
33. Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 90.
34. Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 99.
35. Narodne novine (2013): Zakon o preuzimanju dioničkih društava, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 148.
36. Narodne Novine (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 111.
37. Narodne Novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 34.
38. Narodne novine (1999): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 121.
39. Narodne Novine (2000): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 52.
40. Narodne Novine (2003): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 118.
41. Narodne Novine (2007): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine d.d., Zagreb, br. 107.
42. Narodne novine (2008): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146.
43. Narodne novine (2009): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 137.
44. Narodne novine (2011): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 125.
45. Narodne novine (2011): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 152.

46. Narodne novine (2012): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 111.
47. Narodne novine (2013): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 6.
48. Narodne novine (2015): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 110.
49. Narodne novine (2008): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 88.
50. Narodne novine (2008): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 146.
51. Narodne novine (2009): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 74.
52. Narodne novine (2013): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 159.
53. Narodne novine (2015): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 18.
54. Narodne novine (2015): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 110.
55. Narodne novine (2016): Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 123.
56. Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 78. i 134.
57. Narodne novine (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 146.
58. Narodne novine (2008): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 139.
59. Narodne novine (2012): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, broj 144.
60. The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance (1992): The Cadbury Report: Financial Aspects of Corporate Governance, Professional Publishing Ltd, London

IZVORI S INTERNETA

61. Hanfa (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga) [internet], raspoloživo na: <http://www.hanfa.hr/o-nama/> [25.08.2017.].
62. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Zagrebačka burza d.d. (2016): Kodeks korporativnog upravljanja, raspoloživo na: <http://www.zse.hr/userdocsimages/legal/Kodeks-korporativnog-upravljanja-analiza-2014.pdf> [05.04.2016.].
63. Hanfa (2013 i 2014): Korporativno upravljanje [internet], raspoloživo na: <http://www.hanfa.hr/HR/nav/203/korporativno-upravljanje.html> [10.04.2016.].
64. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Zagrebačka burza d.d. (2016): Kodeks korporativnog upravljanja, raspoloživo na:

- http://www.zse.hr/userdocsimages/legal/Kodeks-korporativnog-upravljanja-analiza2016_FIN.pdf [10.04.2016.].
65. Zagrebačka burza (2007): Kodeks korporativnog upravljanja [internet], raspoloživo na: <http://zse.hr/default.aspx?id=10865> [17.04.2016.].
66. Organisation for Economic Co-Operation And Development (2004): OECD Principles of Corporate Governance, raspoloživo na: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/2615021e.pdf?expires=1463682330&id=id&acname=guest&checksum=7D8147907AE7DB8F94051A56C7A8B7DA>, [12.5.2016.].
67. Registar godišnjih financijskih izvještaja (2013 i 2014): Javna objava [internet], raspoloživo na: <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp> [03.05.2016.].
68. The Institute of Internal Auditors (2016): International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), The Institute of Internal Auditors, Lake Mary [internet] prijevod na hrvatski jezik, raspoloživo na: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Croatian.pdf>, [03.02.2017.].
69. Zagrebačka burza (2013 i 2014): Dionice [internet], raspoloživo na: <http://zse.hr/default.aspx?id=26474> [01.04.2016.].

POPIS SLIKA

Slika 1. Revizijski odbor kao „komunikacijski kanal“ između upravljačkih struktura i eksterne/interne revizije.	37
--	----

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju).....	58
Grafikon 2: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini.	63
Grafikon 3: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini	64

POPIS TABLICA

Tablica 1: Usporedba otvorenoga i zatvorenog sustava korporativnog upravljanja	17
Tablica 2: Prednosti i nedostaci postojanja djelovanja revizijskog odbora	28
Tablica 3: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju) u 2013. godini	57
Tablica 4: Ustrojenost revizijskog odbora (komisije za reviziju) u 2014. godini	57
Tablica 5: Indeks učinkovitosti korporativnog upravljanja.....	59
Tablica 6: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini.....	61
Tablica 7: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. godini.....	62
Tablica 8: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini.....	63
Tablica 9: Neovisnost revizijskog odbora u 2014. godini.....	64
Tablica 10: Neovisnost revizijskog odbora u 2013. i 2014. godini.....	65
Tablica 11: Međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora na razini 2013. godine	66
Tablica 12: Međuovisnost između neovisnih članova revizijskog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora na razini 2014. godine	67
Tablica 13: Veza između Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i pokazatelja uspješnosti te Pearsonov koeficijent korelacije na razini 2013. godine.....	69
Tablica 14: Veza između Indeksa učinkovitosti revizijskog odbora i pokazatelja uspješnosti te Pearsonov koeficijent korelacije na razini 2014. godine.....	69
Tablica 15: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROA u 2013. godini.....	71

Tablica 16: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2013. godine.....	71
Tablica 17: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROA kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine	72
Tablica 18: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROA u 2014. godini.....	73
Tablica 19: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2014. godine.....	74
Tablica 20: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROA kao zavisnom varijablom na razini 2014. godine	75
Tablica 21: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROE na razini 2013. godine.....	76
Tablica 22: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela	77
Tablica 23: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROE kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine.....	77
Tablica 24: Osnovni podaci o ocijenjenom modelu utjecaja veličine poduzeća i indeksa učinkovitosti revizijskog odbora na ROE na razini 2014. godine.....	78
Tablica 25: Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela na razini 2014. godine.....	79
Tablica 26: Ocijenjeni linearni regresijski model s ROE kao zavisnom varijablom na razini 2013. godine.....	80
Tablica 27: Rangovi prosječne ocjene IURO prema izboru društva na razini 2013. godine ...	82
Tablica 28: Rezultati Mann – Whitney U – testa za zadani uzorak poduzeća u 2013. godini.	82
Tablica 29: Rangovi prosječne ocjene IURO prema izboru društva na razini 2014. godine ...	83
Tablica 30: Rezultati Mann – Whitney U – testa za zadani uzorak poduzeća u 2014. godini.	83

SAŽETAK

Ključne riječi: Uspješnost poduzeća, revizijski odbor, indeks učinkovitosti revizijskog odbora, interna revizija, eksterna revizija

Cilj ovog rada je analiza utjecaja revizijskog odbora kao internog mehanizma korporativnog upravljanja na uspješnost poduzeća. Sukladno cilju istraživanja, prikupljen je uzorak na razini 2013. i 2014. godine za poduzeća koja kotiraju na burzi i koja su dostavila Godišnji upitnik kodeksa korporativnog upravljanja. Istraženi su prisutnost i karakteristike revizijskog odbora u hrvatskim poduzećima te odnos revizijskog odbora sa internom i eksternom revizijom u kontekstu korporativnog upravljanja. Analizom pitanja iz kodeksa, utvrđeno je da više od 65% poduzeća ima ustrojen revizijski odbor. Kreiran je Indeks učinkovitosti revizijskog odbora (IUOR) na temelju 11 pitanja preuzetih iz Godišnjeg upitnika Kodeksa korporativnog upravljanja, te je donesen zaključak da većina poduzeća ima prosječnu razinu učinkovitosti od 66%. Ispitan je utjecaj neovisnosti članova revizijskog odbora na učinkovitost poduzeća te je donesen zaključak da postoji međuovisnost između članova revizijskog odbora čija je većina iz redova neovisnih članova nadzornog odbora i učinkovitosti revizijskog odbora mjerene indeksom. Utvrđeno je da ne postoji međuovisnost između učinkovitosti revizijskog odbora mjerene indeksom i veličine poduzeća koja se mjeri prirodnim logaritmom ukupne imovine i poslovne uspješnosti poduzeća mjerene pokazateljima ROA i ROE. Na posljetku je donesen zaključak da postoji značajna razlika između učinkovitosti revizijskog odbora i izbora revizijskih društava (Velike četvorke u odnosu na ostala revizorska društva). Buduća istraživanja bi se trebala temeljiti na povećanju opsega pitanja vezanih za učinkovitost revizijskog odbora, kao i na povećanju broja pokazatelja poslovne uspješnosti poduzeća.

ABSTRACT

Key words: Firm performance, Audit committee, Efficiency index of audit committee, Internal audit, External Audit

The aim of this work is to analyze the influence of audit committee, as an internal mechanism of corporate management, to the effectiveness of a corporation. In line with the aim of the research, a sample is collected, based on 2013 and 2014 information for companies listed on stock exchange listings, which have submitted the Yearly questionnaire of corporate management codex. In this work, we have researched the presence and the characteristics of audit committees in Croatian companies has been researched, as well as the relation of audit committee with internal and external audit, in the context of corporate management. By analyzing the questions from the codex, it has been gathered that more than 65% of companies has an organized audit committee. The Efficiency index of audit committee (EIAC) has been created, on the basis of 11 questions taken from the Yearly questionnaire of Corporate management codex, and it has been accordingly concluded that most companies has an average effectiveness level of 66%. The influence of independence of audit committee members in relation to the corporate effectiveness has also been taken into examination; the conclusion is that there is an interdependence between the audit committees composed of predominantly independent members and audit committee effectiveness, as measured by the index. It has also been established that there is no interdependence between the index-measured audit committee effectiveness and the size of the corporation, measured by the natural logarithm of total assets and business success of a corporation, measured by ROA and ROE factors. Ultimately, the conclusion is that there is a significant difference between audit committee effectiveness and the choice of audit firms (The "big four", as compared to other audit firms). Future research should be based on considering a more extensive range of questions related to audit committee effectiveness, as well as on a more extensive number of indicators of business performance of corporations.